

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ ІМ. ПРОФ. Є. В. ХРАПЛИВОГО

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ОСВІТНІЙ СТУПІНЬ МАГІСТР

на тему: Державне регулювання розвитку аграрного виробництва у Львівській області

Виконав: студент 6 курсу, групи МО-61
Спеціальність 073 "Менеджмент"
(шифр і назва напрямку підготовки, спеціальності)

Ц***** Я.
(прізвище та ініціали)

Керівник

к.е.н., доцент Б***** В.Д.
(наук.ступ., вчене звання, прізвище та ініціали)

ДУБЛЯНИ 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ ІМ. ПРОФ. Є. В. ХРАПЛИВОГО

Освітній ступінь
Спеціальність

Магістр
073 "Менеджмент"
(шифр і назва напрямку підготовки, спеціальності)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувачка кафедри
менеджменту ім. проф.
Є.В. Храпливого
(назва кафедри)

_____
(підпис)
Лілія ВОЙНИЧА
(прізвище, ім'я, по батькові)

«06» березня 2023 року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу здобувачу вищої освіти

Цибульському Ярославові Васильовичу
(прізвище, ім'я, по-батькові)

1.Тема роботи Державне регулювання розвитку аграрного виробництва у Львівській області

Керівник роботи Б***** Володимир Дмитрович, к.е.н, доцент
(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджена наказом по ЛНУП в редакції від “___” _____ 2023 р.
№ _____/к-с

2.Термін здачі студентом закінченої кваліфікаційної роботи 08.01.2024р.

3.Вихідні дані для кваліфікаційної роботи: нормативно-правові акти, навчальна та наукова література, методичні рекомендації, фінансова звітність господарства

4.Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань, які потрібно розробити) _____

Вступ

1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА
  - 1.1 Теоретична суть та необхідність державного регулювання аграрного сектору економіки
  - 1.2 Методи та форми державного регулювання аграрної сфери

- 1.3 Методика наукових досліджень
2. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
- 2.1 Сучасні тенденції розвитку галузі сільського господарства Львівської області
- 2.2 Реалізація заходів з регулювання розвитку агропромислового виробництва Львівської області
- 2.3 Реалізація заходів комплексної програми підтримки та розвитку агропромислового виробництва з обласного бюджету
3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
- 3.1 Концептуальна модель підвищення ефективності аграрної політики з використанням сучасних технологій публічного управління
- 3.2 Вдосконалення механізму державного регулювання розвитку аграрного виробництва
5. Перелік графічного матеріалу: таблиці, рисунки
6. Дата видачі завдання 06.03.23 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів проекту (роботи)
1	Отримання завдання. Вивчення рекомендованої літератури по темі КР. Написання аналітичного огляду. Вивчення об'єкту. Аналіз існуючого стану (складання програми; написання пояснювальної записки; підготовка матеріалів для кваліфікаційної роботи).	06.03.23 р.
2	Розробка перспективного рішення та його обґрунтування (написання перспективної частини; виготовлення планової основи для основного варіанту роботи).	31.05.23 р.
3	Розробка та обґрунтування пропозицій щодо реалізації роботи. Написання економічної частини роботи; висновків і пропозицій з реалізації роботи; кінцеве редагування пояснювальної записки; оформлення кінцевого варіанту роботи та інших графічних матеріалів, які представляються до захисту в ЕК).	15.11.23 р.
4	Кінцеве оформлення кваліфікаційної роботи (здача пояснювальної записки керівнику КР; виправлення його зауважень; здача КР на рецензування; кінцеве оформлення ілюстративних матеріалів, таблиць).	15.12.23 р.
5	Підготовка до захисту в ЕК. Пробний захист на випускній кафедрі (написання доповіді й погодження її з керівником КР; виправлення зауважень).	08.01.24 р.

Студент _____
(підпис)

Керівник кваліфікаційної роботи,

к.е.н., доцент

Володимир Б*****

(наук.ступ., вчене звання, підпис, прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню процесу державного регулювання аграрного сектора економіки. У кваліфікаційній роботі розкрито роль та місце держави у регулюванні аграрного сектора економіки, встановлено особливості державного регулювання агропромислового комплексу регіону в сучасних умовах, тенденції розвитку сільськогосподарського виробництва Львівської області. Досліджено вплив важелів державного регулювання на тенденції розвитку сільськогосподарського виробництва, роль фінансової підтримки у розвитку аграрного виробництва. Обґрунтовані та розроблені пропозиції щодо удосконалення державного регулювання агропромислового виробництва регіону.

Ключові слова: фінансовий менеджмент, державне регулювання, державна фінансова підтримка, програми фінансування, державний та місцевий бюджети, бюджетні асигнування, аграрна продукція.

SUMMARY

The qualification paper is dedicated to the study of the process of state regulation of the agricultural sector of the economy. The paper reveals the role and place of the state in regulating the agricultural sector of the economy, establishes the peculiarities of state regulation of the agro-industrial complex of the region in modern conditions, and analyzes the trends in the development of agricultural production in the Lviv region. The impact of state regulatory measures on the development trends of agricultural production is examined, as well as the role of financial support in the development of agricultural production. The paper provides reasoned and developed proposals for improving the state regulation of the agro-industrial production of the region.

Keywords: financial management, state regulation, state financial support, financing programs, state and local budgets, budget allocations, agricultural production.

УДК 338.2

Кваліфікаційна робота: 66 с. текстової частини, 13 рисунків, 15 таблиць, 27 літературних джерел.

Ц***** Ярослав Васильович

Державне регулювання розвитку аграрного виробництва у Львівській області – Кваліфікаційна робота. Кафедра менеджменту організацій ім. проф. Є. В. Храпливого. – Дубляни, Львівський НУЦ, 2024.

Ключові слова: фінансовий менеджмент, державне регулювання, державна фінансова підтримка, програми фінансування, державний та місцевий бюджети, бюджетні асигнування, аграрна продукція.

Кваліфікаційна робота магістра присвячена вивченню теоретичних засад державного регулювання розвитку аграрного виробництва, форм та методів державного регулювання, зокрема використання фінансових важелів. В роботі здійснено аналіз тенденцій розвитку галузі сільського господарства Львівської області, проведено дослідження заходів з регулювання розвитку агропромислового виробництва Львівської області за рахунок коштів державного бюджету та фінансування комплексної програми підтримки і розвитку агропромислового виробництва з обласного бюджету. На підставі проведеного аналізу запропоновано напрями вдосконалення фінансової підтримки підприємств аграрного сектору.

	ЗМІСТ	стор.
	Вступ	7
1	ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА	10
1.1	Теоретична суть та необхідність державного регулювання аграрного сектору економіки	10
1.2	Методи та форми державного регулювання аграрної сфери	18
1.3	Методика наукових досліджень	26
2	ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	31
2.1	Сучасні тенденції розвитку галузі сільського господарства Львівської області	31
2.2	Реалізація заходів з регулювання розвитку агропромислового виробництва Львівської області	36
2.3	Реалізація заходів комплексної програми підтримки та розвитку агропромислового виробництва з обласного бюджету	42
3	ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	49
3.1	Концептуальна модель підвищення ефективності аграрної політики з використанням сучасних технологій публічного управління	49
3.2	Вдосконалення механізму державного регулювання розвитку аграрного виробництва	56
	Висновки та пропозиції	64
	Бібліографічний список	67

ВСТУП

Актуальність теми. Державне регулювання розвитку аграрного сектора української економіки в даний час не має системного характеру. Зростання глобалізаційних та інтеграційних процесів свідчить про необхідність визначення місця та ролі аграрного сектора України в світовій економічній системі. Відсутність протекціоністської політики призвела до зниження стійкості та незалежності аграрного сектора.

Останні роки характеризуються впровадженням державних протекціоністських заходів для подолання аграрної кризи та створення умов для розвитку аграрного ринку. Проте, використання застарілих підходів до концепцій і програм розвитку аграрного сектора вимагає пошуку нових пріоритетних напрямів і заходів державної підтримки.

У науковій літературі з даної проблематики недостатньо уточнені питання функцій та принципів державного регулювання аграрного сектора в умовах глобалізації світових ринків. Потребують узагальнення складові елементи механізму державного регулювання розвитку аграрного сектора економіки.

Плеяда вітчизняних науковців, таких як В. Андрійчук, О. Березін, О. Веклич, Б. Данилишин, М. Латинін, А. Лисецький, Л. Мельник, О. Ульяновченко, О. Шкільний, М. Янків, а також О. Дацій, М. Корецький, Д. Крисанов, О. Могильний, О. Олійник, Ю. Ульяновченко, А. Чупіс, О. Шевченко, О. Шпичак та інші, внесли важливий внесок у розробку теоретико-методологічних та організаційно-практичних засад розвитку національної аграрної політики.

Проте, існує потреба в подальшому вивченні та уточненні функцій та принципів державного регулювання аграрного сектора в умовах глобалізації світових ринків. Також важливо розглянути наслідки недосконалості механізму державного регулювання для сільськогосподарських та переробних підприємств. Саме це і зумовлює актуальність теми кваліфікаційної роботи.

Мета і завдання дослідження. Мета виконання кваліфікаційної роботи полягає у обґрунтуванні теоретичних та методичних засад, а також у розробці

практичних рекомендацій для вдосконалення механізмів державного регулювання розвитку аграрного сектора економіки України. Задачі дослідження передбачають:

- визначення теоретичних основ необхідності державного регулювання аграрного сектора;
- обґрунтування функцій та принципів регулювання;
- узагальнення складових механізму державного регулювання;
- аналіз негативних тенденцій, вивчення наслідків недосконалості механізму регулювання аграрного сектору;
- ідентифікацію факторів, що викликали деструктивні зміни у формуванні аграрної політики.
- визначити пріоритетні напрями державного регулювання аграрного сектору та розробити заходи державної підтримки аграрного сектора України.

Об'єктом дослідження є державне управління розвитком аграрного сектора.

Предметом є механізми державного регулювання розвитку аграрного сектора економіки України.

Методи дослідження. Дослідження ґрунтується на теоретичному та методичному підходах, який використовує діалектичний метод та системний підхід для аналізу економічних процесів. Аналіз сутності державного регулювання діяльності сільськогосподарських підприємств виконується шляхом використання методів індукції та дедукції. Грутовий розгляд термінів проводиться за допомогою аналізу та синтезу. Дослідження сучасного стану державного регулювання діяльності сільськогосподарських підприємств базується на використанні економіко-статистичних методів. Вивчення зв'язків між різними показниками виконується за допомогою методу кореляційно-регресійного аналізу, а для візуалізації застосовується графічний метод.

Інформаційна база складається з законодавчих та нормативно-правових актів України, матеріалів Державного комітету статистики України, Головного управління агропромислового розвитку Львівської обласної військової (державної) адміністрації, первинної документації сільськогосподарських підприємств, наукової літератури тощо. Це різноманіття методів та джерел інформації підтверджує комплексний підхід до проведення дослідження.

Наукова новизна результатів дослідження полягає у формуванні теоретичних та методичних положень та практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності механізму державного регулювання в галузі сільського господарства в умовах відповідного регіону.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

1.1 Теоретична суть та необхідність державного регулювання аграрного сектору економіки

Державне регулювання аграрного виробництва визнається багатьма країнами як важливий інструмент для забезпечення сталого розвитку і підтримки аграрного сектору. Основні аспекти, які обумовлюють необхідність державного втручання в аграрну сферу, включають забезпечення продовольчої безпеки, захист сільських товаровиробників від різних ризиків, регулювання використання земель, збереження соціальної стабільності, екологічний контроль та розвиток сільських територій.

Аграрний сектор стикається з ризиками, такими як природні катастрофи та коливання цін на сільськогосподарську продукцію. Держава може вживати заходів для підтримки сільськогосподарських підприємств, включаючи страхові програми та субсидії. Також важливо регулювати використання земель для забезпечення ефективності та збереження природних ресурсів.

Державне втручання сприяє соціальній стабільності, балансує інтереси різних груп, таких як сільськогосподарські підприємства, споживачі та наймані працівники. Крім того, держава може встановлювати стандарти щодо виробництва та використання хімічних речовин у сільському господарстві для захисту довкілля.

Розвиток сільських територій також є важливим аспектом, який може бути підтриманий державним регулюванням через розвиток інфраструктури та інших сфер, які покращують умови проживання та праці селян. Однак важливо забезпечити ефективність та прозорість управління, щоб уникнути негативних наслідків втручання, таких як корупція або викривлення ринкових механізмів.

На даний час можна виділити наступні типи регулювання економічних систем, зокрема:

- ринкове саморегулювання - процес формування пропорцій економічного розвитку ринковими методами.

- державне регулювання - процес формування пропорцій економічного розвитку адміністративними методами.

- змішане саморегулювання - процес формування пропорцій економічного розвитку ринковими та адміністративними методами [23].

Коденська М.Ю. визначає державне регулювання як «... форми участі держави в економічному житті країни за допомогою методів і важелів впливу на соціально-економічні процеси, забезпечуючи ефективне формування ринкових відносин» [5, с.16].

Осецький В.Л. визначає державне регулювання економіки через наступне трактування, тобто як «систему типових заходів законодавчого, виконавчого і контролюючого характеру, здійснюваних правомочними державними установами і громадськими організаціями з метою стабілізації і пристосування існуючої соціально-економічної системи до мінливих умов» [12, с .58].

Парамонов П.Ф. державне регулювання аграрного сектора трактує, як системний вплив держави на виробництво, зберігання, переробку та ринок сільськогосподарської продукції, сировини і продовольства, а також на виробничо-технічне та матеріально-технічне забезпечення агропромислового виробництва, викликане об'єктивною необхідністю підтримання економічної рівноваги, пропорцій та доходів з метою досягнення найвищої економічної та соціальної ефективності функціонування АПК, продовольчої безпеки країни.

Науковець наголошує, що основною метою державного регулювання аграрного сектора є забезпечення стабільного та поступального економічного і соціального розвитку галузі, функціонування аграрного ринку в інтересах забезпечення продовольчої безпеки країни, підтримки доходів аграрних

товаровиробників, досягнення гідного рівня життя сільського населення та гармонійного розвитку сільських територій [13].

Аграрний сектор отримує державну підтримку, яка, відзначається стабільнішою природою, на відміну від державного регулювання. Ця підсистема функціонувала в умовах радянської економіки і зараз існує практично в усіх країнах із розвинутою ринковою економікою. Її форми і методи продовжують розвиватися, супроводжуючи зміни в економічних відносинах в сільському господарстві. Однак досвід розвинених країн показує, що форми та методи державної підтримки сільського господарства повинні адаптуватися до трансформації аграрної політики.

Державна підтримка аграрного сектору є важливим інструментом для забезпечення продовольчої безпеки країни, підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств та захисту навколишнього середовища.

Таблиця 1.1 - Основні принципи державної підтримки АПК

Назва	Зміст принципу
Ефективність	Держава повинна надавати підтримку таким чином, щоб вона максимально сприяла розвитку аграрного сектору
Справедливість	Державна підтримка повинна бути справедливою та не дискримінаційною
Прозорість	Процедура надання державної підтримки повинна бути прозорою та зрозумілою для всіх учасників
Відповідальність	Держава повинна відповідати за результати надання державної підтримки

Агропромисловий комплекс не може обійтись без відповідної державної підтримки, оскільки на виробництво впливає сезонності, залежність від природно-кліматичних умов, диспаритет цін.

Науковці визначають наступні чинники, які відрізняють сільське господарство від інших сфер економіки і свідчать про необхідність його державного регулювання (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 - Передумови необхідності державного регулювання сільського господарства [9]

Основні групи факторів	Передумови
Економічні	<ul style="list-style-type: none"> ■ Забезпечення продовольчої безпеки країни ■ Наявність диспаритету цін ■ Сезонні коливання цін ■ Низька прибутковість / великий термін окупності ■ Повільне впровадження результатів НТП
Природно-кліматичні	<ul style="list-style-type: none"> ■ Економічний цикл пов'язаний з природним процесом зростання і розвитку живих організмів ■ Технологічний процес тісно пов'язаний обмеженим ресурсом - землею ■ Залежність від природних умов ■ Антропогенний вплив на навколишнє середовище
Зовнішньоекономічні	<ul style="list-style-type: none"> ■ Відкриття кордонів для імпортованих продовольчих товарів після вступу в СОТ ■ Значне субсидування експортованого продовольства розвиненими країнами ■ Нерівність природних умов для сільськогосподарського виробництва в різних країнах

Державне регулювання аграрного сектору - це широкий спектр впливів держави на створення сприятливих економічних та організаційних умов для ефективного розвитку сільського господарства в національній економіці. [5] Ця діяльність спрямована на підтримку стійкого соціально-економічного зростання та реалізацію цілей державної політики.

Державне регулювання аграрного виробництва - це основана на законодавстві форма державного впливу на агропромисловий комплекс України шляхом встановлення та застосування державними органами правил, спрямованих на коригування економічної діяльності суб'єктів аграрного бізнесу з метою досягнення сільським господарством максимальної

ефективності для задоволення потреби населення у продуктах харчування, а промисловості - у сировині.

Державне регулювання аграрного сектору має виконувати ряд функцій, які покладаються на державу. У контексті сучасного ринкового господарства, держава має за завдання стимулювати зростання виробництва та соціальний захист населення, підвищення життєвого рівня. Це включає в себе не лише забезпечення нормальної функціонуючої ринкової конкуренції та захист законних прав громадян та підприємств, але й допомогу суб'єктам господарювання у адаптації до змін в ринкових умовах функціонування, створення сприятливих умов для їхньої активності.

В сучасних умовах, пріоритетними напрямками аграрної політики є, по-перше, заходи щодо забезпечення прибутковості товаровиробників через надання сільському господарству державної підтримки та зниження витрат на виробництво; по-друге, розвиток інфраструктури продовольчого ринку та належний захист інтересів сільськогосподарських товаровиробників.

Державне регулювання аграрного сектору передбачає активну участь держави у ринкових процесах як суб'єкта ринкових відносин. Його основні принципи полягають у забезпеченні економічного та правового захисту сільськогосподарських товаровиробників.

Державна підтримка може мати також і певні негативні наслідки. Неєфективність державного втручання в усунення негативного зовнішнього впливу також зумовлена тим, що більшість розвинутих країн застосовують як природоохоронну політику, так і політику підтримки сільського господарства. Багаторічний досвід розвинутих країн довів, що політика збереження доходів фермерів за рахунок високих цін на сільськогосподарську продукцію призвела до надмірної експлуатації сільськогосподарських угідь і дуже серйозної деформації розподілу цього ресурсу. Таким чином, протекціонізм спричиняє короточасний позитивний ефект виробництва та доходів у сільському господарстві, але не позитивний до раціонального управління землею як природними ресурсами.

На даний час науковці виділяють три основні підходи, спрямовані на пояснення ролі держави в регулюванні економіки перехідного періоду.

Перший з них пропагує концепцію відсутності втручання держави у економічні процеси, знаходячи свої корені у теорії класиків політичної економії.

Другий підхід, відомий в економічній літературі як «обмежена інтервенція держави в економіку», передбачає здійснення макроекономічної політики, що базується на монетаристських теоріях.

Третій підхід враховує активну участь держави у формуванні економічної політики різними методами, починаючи від управління обмеженими виробничими ресурсами та завершуючи впровадженням структурно-галузевої та структурно-територіальної політики. Цей підхід пов'язаний із плануванням національної економіки відповідно до марксистських ідей.

Інструменти державного регулювання аграрного сектора можна умовно розділити на дві основні групи (рис. 1.1):

- 1) Інструменти для підвищення ефективності аграрного виробництва:
  - розвиток технологічних інновацій в сільському господарстві;
  - забезпечення доступу до сучасних методів обробітку та виробництва;
  - сприяння впровадженню сучасних методів управління сільськогосподарськими підприємствами;
  - підтримка аграрних досліджень і впровадження передових агротехнологій;
- 2) Інструменти щодо забезпечення соціальної захищеності сільського населення та розвитку соціально-виробничої інфраструктури сільських територій:
  - система соціального страхування для сільського населення.
  - розвиток і підтримка освіти та медичних послуг у сільських областях.
  - забезпечення доступу до культурних та рекреаційних ресурсів у сільських територіях.

- розвиток та підтримка інфраструктури для забезпечення комунікацій, транспорту та інших соціальних послуг в сільських громадах.

Рисунок 1.1 Інструменти регулювання державної політики в аграрній економіці [14]

Визначення основних напрямів державного регулювання розвитку аграрного сектору може бути здійснено через його функції:

1. Цільова функція - полягає в установленні пріоритетів розвитку сільського господарства, спрямованих на досягнення конкретних цілей.

2. Стимулююча функція - характеризує застосування визначених стимулів для впливу на відтворювальні процеси у сільському господарстві. Це може включати фінансові стимули, пільги, субсидії та інші інструменти для підтримки розвитку галузі.

3. Законодавча функція - показує, як держава встановлює «правила гри» для сільськогосподарських підприємств щодо формування, розподілу, використання і відтворення факторів виробництва. Це включає у себе регулювання земельних відносин, власності, управління та інші аспекти.

4. Соціальна функція - передбачає, що держава забезпечує перерозподіл доходів з метою створення достойних соціальних умов для сільського населення. Це може включати програми соціальної підтримки, медичні послуги, освіту та інші аспекти соціального забезпечення.

Хоча аграрний сектор є галуззю з високим рівнем ризику та повільним оборотом, державна підтримка може сприяти покращенню його стану. Забезпечити таку підтримку держава може шляхом:

- ✓ регулювання цінової політики;
- ✓ підтримки доходів сільськогосподарських товаровиробників;
- ✓ здешевлення вартості кредитів;
- ✓ виділення землі та створення нових потужностей;
- ✓ створення економічних та правових основ ефективного функціонування галузі;
- ✓ захисту вітчизняного товаровиробника;
- ✓ стимулювання матеріальної зацікавленості виробників у збільшенні виробництва високоякісної продукції;
- ✓ просування продукції на зовнішні ринки;
- ✓ підтримки, в тому числі і за рахунок коштів державного бюджету, наприклад, у вигляді дотацій, які спрямовувалися б на зростання конкурентоспроможності галузі [14].

Отже, узагальнюючи цільову спрямованість державного регулювання аграрного сектора економіки її можна визначити наступним чином:

1. Стабілізація аграрного виробництва, тобто формування організаційних, економічних та правових умов для ведення ефективного та конкурентоспроможного сільського господарства.

2. Соціальне відродження села - забезпечення соціального відродження українського села та підвищення якості життя населення.

3. Формування розвиненого аграрного ринку, зокрема створення національного аграрного ринку та його продуктових сегментів для забезпечення фізичної та економічної доступності продукції сільського господарства та продовольства для населення та інших споживачів.

4. Охорона природного середовища - відновлення та підтримка логістичної рівноваги природного середовища, включеного в технологічні процеси аграрного виробництва.

Отже, під державним регулюванням аграрного сектора слід розуміти систему важелів, економічних інструментів та стимулів, за допомогою яких держава впливає на розвиток аграрного сектора економіки та ефективність його інституціональних одиниць з метою забезпечення продовольчої безпеки країни.

1.2 Методи та форми державного регулювання аграрної сфери

Державне регулювання сільського господарства здійснюється із застосуванням спеціальних методів і форм регулятивно-управлінської діяльності. Під методами будь-якої діяльності розуміють способи, прийоми, засоби, які використовують для досягнення поставленої мети. Методи державного регулювання сільського господарства поділяють на економічні й адміністративні.

Економічні методи впливу на поведінку суб'єктів аграрного господарювання ґрунтуються на використанні різноманітних економічних інструментів, таких як податки, кредити, пільги, ціни тощо. Ці методи спрямовані на стимулювання певних видів діяльності та підвищення

продуктивності праці, спонукаючи суб'єктів до зацікавленості у виконанні конкретної роботи.

Адміністративні методи впливу на діяльність суб'єктів аграрного господарювання полягають у прямому встановленні обов'язків через приписи, які базуються на владних повноваженнях державного органу. Ці методи забезпечуються можливістю застосування примусу і визначаються шляхом прямого регулювання дій суб'єктів господарювання відповідно до визначених владних норм та вимог.

В умовах ринкових перетворень в аграрно-промисловому комплексі пріоритет належить економічним методам регулювання сільського господарства. У практичній діяльності органів державного регулювання сільського господарства економічні й адміністративні методи доповнюють один одного, забезпечуючи ефективне виконання поставлених завдань.

Державне регулювання аграрної сфери здійснюється за допомогою різних методів. Залежно від ступеня втручання держави в діяльність суб'єктів аграрної сфери, методи державного регулювання поділяються на прямі та непрямі.

Прямі методи державного регулювання аграрної сфери передбачають безпосереднє втручання держави в діяльність суб'єктів аграрної сфери. До прямих методів державного регулювання аграрної сфери належать:

- Нормативно-правове регулювання. Держава розробляє та реалізує нормативно-правові акти, які регулюють діяльність суб'єктів аграрної сфери. Нормативно-правове регулювання аграрної сфери може включати в себе, зокрема, встановлення вимог до якості сільськогосподарської продукції, до умов праці на аграрних підприємствах, до охорони навколишнього середовища тощо.

- Адміністративне регулювання. Держава може приймати рішення, які обов'язкові для виконання суб'єктами аграрної сфери. До адміністративного регулювання аграрної сфери належать, зокрема, встановлення мінімальних цін на сільськогосподарську продукцію, заборона на використання певних пестицидів тощо.

- Фінансування. Держава може надавати суб'єктам аграрної сфери фінансову підтримку у вигляді субсидій, кредитів, податкових пільг тощо. Фінансування аграрної сфери може здійснюватися як через бюджетні кошти, так і через спеціальні фонди.

Непрямі методи державного регулювання аграрної сфери передбачають створення умов для розвитку аграрної сфери без безпосереднього втручання держави в діяльність суб'єктів аграрної сфери. До непрямих методів державного регулювання аграрної сфери належать:

- Грошово-кредитна політика. Держава може впливати на розвиток аграрної сфери за допомогою грошово-кредитної політики. Наприклад, низькі відсоткові ставки по кредитах можуть стимулювати інвестиції в аграрний сектор.

- Податкова політика. Держава може впливати на розвиток аграрної сфери за допомогою податкової політики. Наприклад, податкові пільги для аграрних підприємств можуть сприяти їхньому розвитку.

- Торгово-економічна політика. Держава може впливати на розвиток аграрної сфери за допомогою торгово-економічної політики. Наприклад, експортні квоти можуть захистити вітчизняних виробників сільськогосподарської продукції від іноземної конкуренції.

Галанець В.В. дотримується думки, що методи державної підтримки, як основного елемента державного регулювання доцільно поділяти на прямі та непрямі (рис. 1.2).

Державне регулювання аграрної сфери може здійснюватися в різних формах. Форми державного регулювання аграрної сфери поділяються на державні програми та регуляторні заходи.

Державні програми - це комплекс заходів, які спрямовані на досягнення певних цілей у сфері аграрного виробництва. Державні програми аграрного виробництва можуть включати в себе, зокрема, заходи з підвищення ефективності аграрного виробництва, з забезпечення продовольчої безпеки країни, з захисту навколишнього середовища тощо.

Регуляторні заходи - це конкретні дії держави, спрямовані на регулювання діяльності суб'єктів аграрної сфери. Регуляторні заходи державного регулювання аграрної сфери можуть включати в себе, зокрема, нормативно-правові акти, рішення органів державної влади, адміністративні акти тощо.

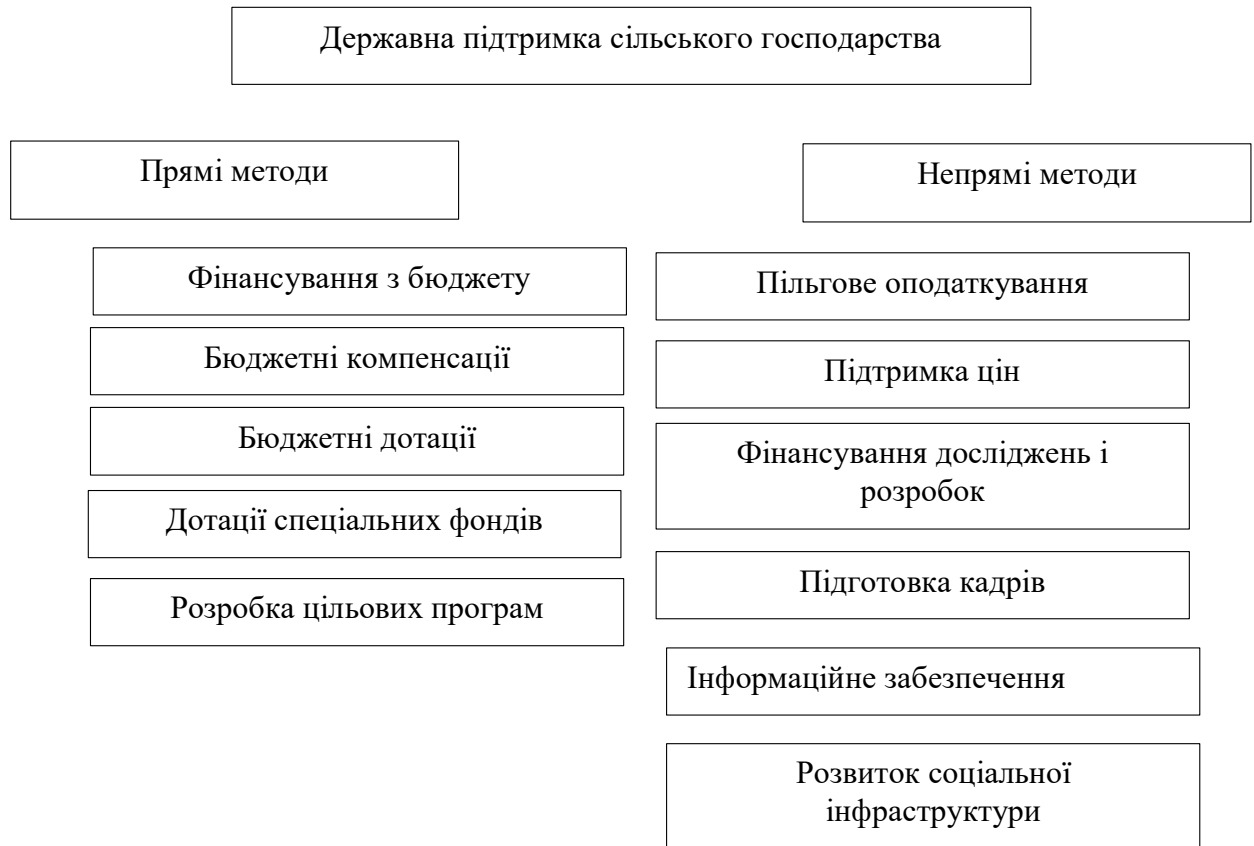

Рис. 1.2. Методи державної підтримки сільського господарства в Україні [2, с. 38]

Вибір методів та форм державного регулювання аграрної сфери залежить від таких факторів, як:

- цілі державного регулювання аграрної сфери;
- стан аграрного сектору економіки;
- фінансові можливості держави;
- міжнародні зобов'язання держави.

Державне регулювання аграрної сфери має бути ефективним і виваженими, щоб не перешкоджати розвитку аграрного сектору, а навпаки, сприяти йому. Науковці виділяють також і наступну класифікацію форм

державного регулювання аграрної сфери: правотворча, правозастосовна, правоохоронна, організаційна.

В правотворчій формі державного регулювання сільського господарства органи державної влади вживають заходів, спрямованих на встановлення нормативно-правових актів. Ці акти мають на меті закріплення державної аграрної політики, визначення правового статусу суб'єктів аграрного господарювання, розвиток ринкової інфраструктури в агропромисловому комплексі, а також забезпечення раціонального використання землі та природних ресурсів. Ці заходи сприяють створенню правового середовища, яке регулює важливі аспекти сільського господарювання та сприяє досягненню стратегічних цілей в даній галузі.

У правозастосовчій діяльності видаються індивідуальні акти, які застосовують закони та інші правові норми до конкретних обставин у сфері державного регулювання сільського господарства. Ці акти містять конкретні та персоніфіковані юридичні владні вказівки.

Правоохоронна діяльність означає проведення контролю та нагляду органами державної влади за виконанням суб'єктами аграрного господарювання аграрного законодавства. Це включає проведення перевірок, оцінку виконання завдань та функцій контрольованими суб'єктами, а також застосування заходів для захисту прав і законних інтересів суб'єктів господарювання.

Положення про Міністерство аграрної політики України, яке було затверджене Указом Президента України від 7 червня 2000 року під номером 772/2000, визначає правовий статус цього міністерства. Згідно з цим Положенням, Міністерство аграрної політики України є основним органом серед центральних органів виконавчої влади, відповідальним за формування та реалізацію державної аграрної політики, забезпечення продовольчої безпеки держави, управління в сфері сільського господарства, садівництва, виноградарства, харчової промисловості, рибного господарства та переробки сільськогосподарської продукції.

Згідно з цим актом Міністерству агрополітики належать такі повноваження:

- забезпечення згідно із законодавством здійснення на підприємствах всіх форм власності державного контролю за якістю вироблюваної ними сільськогосподарської продукції та сировини, їх зберіганням і реалізацією, в тому числі під час здійснення експортно-імпортних операцій;

- спільно з органом, уповноваженим виконавчою владою у справах земельних ресурсів, координувати проведення земельної реформи, моніторити використання земель сільськогосподарського призначення та відновлювати їхню продуктивну цінність, а також визначати стратегічні напрямки державної політики у сфері використання й охорони таких земель;

- проводити аналіз діяльності, макроекономічне прогнозування та розробляти нормативні плани розвитку галузей агропромислового виробництва, враховуючи попит і пропозиції на продовольчі товари.- здійснення в межах своєї компетенції державного контролю за дотриманням законодавства про захист рослин, рестициди і агрохімікати, забезпеченням безпечного використання результатів росту рослин;

- розробляти та впроваджувати заходи з розвитку ринкової інфраструктури в агропромисловому комплексі, включаючи аграрні біржі, аукціони худоби, оптові продовольчі ринки, обслуговувальні сільськогосподарські кооперативи, кредитні спілки, страхові компанії, виставки та ярмарки тощо;

- розробляти пропозиції щодо охорони та раціонального використання земель сільськогосподарського призначення, підвищення родючості ґрунтів, а також брати участь у розробленні та затвердженні умов експлуатації меліоративної системи у випадку приватизації майна сільськогосподарських підприємств, які управляють меліоративними землями.

В контексті нашого дослідження ми дотримуємось думки тих науковців, які класифікують всю різноманітність методів державного регулювання за формами та засобами впливу. За формами впливу виділяють прямі та

опосередковані, а за способами впливу - адміністративні, економічні і юридичні (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 - Класифікація методів державного регулювання економіки*

Критерій класифікації	Види	Інструменти
Форма впливу на суб'єктів	Прямі	<ul style="list-style-type: none"> - визначення стратегічних цілей розвитку економіки; - державне цільове фінансування; - надання цільових дотацій; - встановлення та обмеження цін; - встановлення квот на виробництво, ввезення і вивезення продукції; - ліцензування діяльності та операцій з експорту та імпорту; - проведення державної експертизи та встановлення державних стандартів; - встановлення нормативних вимог до якості та сертифікації технологій і продукції і т. ін.
	Опосередко-вані	<ul style="list-style-type: none"> - встановлення системи податків, рівнів оподаткування, пільг в оподаткуванні, диференціювання податків; - надання пільг у кредитуванні; - маніпулювання обліковою ставкою, ставкою рефінансування; - регулювання валютного курсу національної грошової одиниці; - митне регулювання експорту й імпорту; - встановлення валютних курсів та умов обміну валют тощо.
Спосіб реалізації	Правові	прийняття законодавчих та нормативних актів, передбачаючи механізми їх реалізації та контролю за виконанням.
	Адміністра-тивні	квотування, лімітування, ліцензування, нормування, стандартизацію, державні замовлення тощо.
	Економічні	<ul style="list-style-type: none"> - фінансово-бюджетне регулювання, - грошово-кредитне регулювання, - цінове регулювання - валютне регулювання

*Джерело: [2]

На підставі проведено дослідження можемо зробити наступні висновки. Заміна адміністративних заходів економічними є ключовим завданням для подальшого розвитку аграрного сектора економіки. Економічні інструменти аграрної політики включають вплив держави на сукупний попит на продукцію вітчизняного аграрного сектора, сукупну пропозицію та соціальні іа структурні аспекти економіки аграрного сектора. Серед них варто відзначити фінансову та грошово-кредитну політику, розробку програм і прогнозів. У ринкових умовах співвідношення фінансових та кредитно-грошових інструментів може варіюватися, причому часто перевага віддається фінансовому аспекту. Інструменти аграрної політики часто виступають як канали державної допомоги сільському господарству.

Розумно розділити заходи державного регулювання аграрного сектора на дві групи:

1. Заходи, спрямовані на збільшення прибутковості та рентабельності сільськогосподарського виробництва, які можуть включати підвищення доходів сільських товаровиробників через підвищення цін або зменшення витрат виробництва.

2. Безвідплатні заходи, спрямовані на розвиток сільських територій, включаючи безпосередню безвідплатну допомогу сільським товаровиробникам, розвиток несільськогосподарської зайнятості та програми розвитку сільських територій, такі як газифікація, електро- і водопостачання, розвиток соціально-культурної сфери.

Використання перерахованих інструментів державного регулювання аграрного сектора рідко зустрічається в чистому вигляді. Для їх впровадження можна створити державні та комерційні структури на загальнодержавному та регіональному рівнях, а також державні програми, такі як «Механізм державного регулювання аграрного сектора економіки». Основні напрямки цього механізму включають формування та функціонування ринку сільськогосподарської продукції, фінансування, кредитування, страхування, пільгове оподаткування, захист інтересів вітчизняних товаровиробників та

розвиток науки в сфері агропромислового виробництва. Держава прагне створити необхідні умови для функціонування аграрного сектора, і важливо сподіватися на поступове вирішення накопичених проблем комплексу.

1.3 Методика наукових досліджень

Методика - це система методів, способів та прийомів, які використовуються для досягнення певних цілей або вирішення завдань. У контексті наукових досліджень, методика визначає стратегію та план дій, які науковець обирає для дослідження конкретної проблеми чи питання.

Наукове дослідження - це систематичний процес, спрямований на вирішення певної проблеми або відповідь на питання за допомогою логічних та емпіричних методів. Цей процес включає в себе збір та аналіз даних, формулювання гіпотез, експерименти та висновки.

До основних принципів, які визначають ефективність наукового дослідження відносять (табл. 1.4)

Таблиця 1.4 – Принципи ефективності наукових досліджень

Принципи	Зміст принципу
Об'єктивність	передбачає відсутність сторонніх впливів чи суб'єктивності у зборі та інтерпретації даних. Наукове дослідження повинно ґрунтуватися на фактах та об'єктивних спостереженнях.
Систематичність	означає логічний та організований підхід до проведення дослідження. Кожен етап має бути взаємопов'язаним та логічно витікаючим із попереднього.
Повторюваність	результати наукового дослідження повинні бути відтворюваними іншими дослідниками для підтвердження їхньої надійності та достовірності.
Гіпотеза як основа дослідження	формулювання гіпотези - це ключовий етап, на якому базується наукове дослідження. Гіпотеза є припущенням, яке дослідник висуває для подальшої перевірки та підтвердження чи спростування.

Наукове дослідження - це систематичне вивчення певного явища або процесу з метою отримання нового знання. Воно проходить такі основні етапи:

1. Підготовчий етап - визначається тема дослідження, формулюються його цілі та завдання, розробляється план дослідження.

2. Етап збору інформації - збирається інформація, необхідна для вирішення поставлених завдань дослідження. Інформація може збиратися з різних джерел, таких як література, дані спостережень, експериментів, опитувань тощо.

3. Етап аналізу інформації - інформація, зібрана на попередньому етапі, обробляється та аналізується. Цей етап є найважливішим у процесі наукових досліджень, оскільки від його якості залежить результат дослідження.

4. Етап формулювання висновків - на основі аналізу інформації формулюються висновки дослідження. Висновки повинні бути обґрунтованими та відповідати поставленим завданням дослідження.

Кожен етап наукового дослідження може бути поділений на кілька кроків. Наприклад, етап підготовки дослідження може включати послідовно реалізовані кроки. Першим кроком у ланцюгу є вибір теми дослідження. Темою дослідження може бути будь-яке явище або процес, яке дослідник вважає важливим для вивчення. Наступним кроком є формулювання цілей дослідження та завдань дослідження. Цілі дослідження визначають, чого дослідник хоче досягти в результаті дослідження. Завдання дослідження визначають, які конкретні кроки необхідно зробити для досягнення цілей дослідження. Для реалізації завдань дослідження необхідно розробити план дослідження. План дослідження визначає, які методи та процедури будуть використані для проведення дослідження.

На етапі збору інформації необхідно виконати такі кроки, як пошук інформації, оцінка інформації, впорядкування інформації. Реалізуючи зазначені кроки дослідник шукає інформацію, необхідну для вирішення поставлених завдань дослідження. Інформація може збиратися з різних джерел, таких як література, дані спостережень, експериментів, опитувань

тощо, оцінює надійність та достовірність зібраної інформації та впорядковує зібрану інформацію і готує її до аналізу.

На етапі аналізу інформації необхідно виконати наступні кроки, для забезпечення результатів опрацювання зібраної інформації: опис інформації, аналіз інформації, інтерпретація інформації. Реалізація даних кроків передбачає, що дослідник описує зібрану інформацію, використовуючи статистичні методи, графіку тощо, шукає закономірності та зв'язки між різними факторами, які були вивчені в дослідженні та пояснює значення отриманих результатів.

Оброблена та належним чином проаналізована інформація дозволяє сформулювати висновки. Даний етап передбачає реалізацію наступних кроків: формулювання основних висновків, формулювання рекомендацій. Реалізуючи дані кроки дослідник формулює основні висновки дослідження, які відповідають поставленим завданням дослідження, а також формулює рекомендації для подальших досліджень або для практичного застосування отриманих результатів.

Дотримання етапів та кроків наукового дослідження є важливим для того, щоб дослідження було проведене якісно та ефективно. Кожен етап дослідження має своє призначення і виконує певні функції. Наприклад, етап підготовки дослідження дозволяє досліднику чітко визначити, що він хоче вивчити, і як він буде це робити. Етап збору інформації дозволяє досліднику зібрати необхідну інформацію для вирішення поставлених завдань дослідження. Етап аналізу інформації дозволяє досліднику зрозуміти, що означає отримана інформація. Етап формулювання висновків дозволяє досліднику узагальнити результати дослідження та зробити висновки.

Звичайно, в процесі наукового дослідження можуть виникнути ситуації, коли необхідно відступити від певних етапів або кроків. Наприклад, якщо дослідник виявляє, що отримана інформація не відповідає його очікуванням, він може переглянути план дослідження або навіть змінити тему дослідження. Однак, у більшості випадків дотримання етапів та кроків наукового

дослідження є необхідним для того, щоб дослідження було проведене успішно.

Наукові дослідження можна класифікувати за різними ознаками. Залежно від мети дослідження, вони поділяються на фундаментальні дослідження, спрямовані на отримання нового знання, яке не має безпосереднього практичного застосування та прикладні дослідження, спрямовані на вирішення конкретних практичних завдань.

Залежно від ступеня новизни отриманих результатів, дослідження поділяються на: оригінальні дослідження, які дають нові знання, які раніше не були відомі; репродуктивні дослідження, які повторюють вже відомі дослідження з метою перевірки їхніх результатів або для їхнього застосування в інших умовах; аналітичні дослідження, спрямовані на вивчення та інтерпретацію вже існуючих даних.

Залежно від методу збору даних, дослідження поділяються на: емпіричні дослідження, засновані на збиранні нових даних шляхом спостережень, експериментів, опитувань тощо та теоретичні дослідження, засновані на аналізі та інтерпретації вже існуючих даних.

У наукових дослідженнях використовуються різні методи, які можна поділити на емпіричні та теоретичні.

Вибір методів дослідження залежить від мети дослідження, об'єкта та предмета дослідження, а також від доступності методів.

Розвиток методики наукових досліджень є складним і багатогранним процесом, який постійно зіштовхується з різними викликами. До основних викликів розвитку методики наукових досліджень можна віднести наступні.

Зростання складності та багатогранності об'єктів дослідження. Сучасні дослідження часто стосуються складних систем, що мають багато взаємопов'язаних елементів. Це вимагає від дослідників використання нових методів і підходів до дослідження.

Таблиця 1.5 – Класифікація методів наукових досліджень

Метод дослідження	Зміст принципу
-------------------	----------------

Емпіричні	
Спостереження	метод, який полягає в систематичному спостереженні за явищами або процесами.
Експеримент	метод, який полягає в навмисному створенні певних умов для вивчення явищ або процесів.
Опитування	метод, який полягає в отриманні інформації від людей шляхом усного або письмового опитування.
Аналіз документів	метод, який полягає в вивченні документів, які містять інформацію про явища або процеси, що вивчаються.
Теоретичні	
Синтез	метод, який полягає в об'єднанні частин у ціле.
Аналіз	метод, який полягає в розчленуванні цілого на частини з метою вивчення його структури та взаємозв'язків між частинами.
Абстрагування	метод, який полягає в виділенні загальних властивостей або ознак з сукупності конкретних явищ або процесів.
Узагальнення	метод, який полягає в поширенні висновків, отриманих на основі вивчення окремих явищ або процесів, на більш широку сукупність явищ або процесів.
Індукція	метод, який полягає в переході від окремих фактів до загальних висновків.
Дедукція	метод, який полягає в переході від загальних висновків до окремих фактів.

Швидкий розвиток технологій. Розвиток нових технологій, таких як комп'ютерні технології, дає дослідникам нові можливості для проведення досліджень. Однак, використання нових технологій також вимагає від дослідників нових знань і навичок.

Зростання конкуренції в науковій сфері. Зростання кількості наукових досліджень, що проводяться в світі, вимагає від дослідників більшої інноваційності та ефективності.

РОЗДІЛ 2. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1 Сучасні тенденції розвитку галузі сільського господарства Львівської області

Сільське господарство Львівської області вважається однією з ключових галузей регіональної економіки. Вона забезпечує створення близько 5% валової доданої вартості області. Ключову роль аграрний секторі відіграє і у формуванні робочих місць. АПК Львівської області забезпечує в середньому понад 100 тисяч робочих місць. Основу галузі області складають сільськогосподарські підприємства, чисельністю понад 1,4 тисячі, в тому числі 810 фермерських господарств. Виробництво сільськогосподарської продукції забезпечують також 280,0 тис. особистих селянських господарств. Також зареєстровано і понад 200 підприємств у галузі харчової промисловості.

Земельні ресурси для сільськогосподарської діяльності в Львівській області становлять приблизно 1,4 мільйона гектарів. Основні культури, які вирощуються - пшениця, ячмінь, кукурудза, соняшник, цукрові буряки, картоплю і овочі. Тваринництво в регіоні орієнтоване на молочне та м'ясне скотарство, свинарство та птахівництво.

Земельні ресурси визначають економічні можливості галузі сільського господарства, сприяючи стабільності виробництва і відкриваючи можливості для експорту сільськогосподарської продукції. В умовах глобального зростання населення і поглиблення глобальних викликів, таких як зміна клімату, розумне управління земельними ресурсами стає ключовим завданням для забезпечення продовольчої безпеки та сталого розвитку.

Основу ресурсного потенціалу в аграрному секторі складають сільськогосподарські угіддя, обсяг яких в цілому становить 1240,0 тис. га, включаючи рілля площею 771,0 тис. га. Площа ріллі у 2022 р. становила 745,1 тис. га, що свідчить про зростання на 3,8 % в порівнянні з попереднім роком.

Загалом сільськогосподарські підприємства обробляють 424,2 тисячі гектарів землі (рис. 2.1).

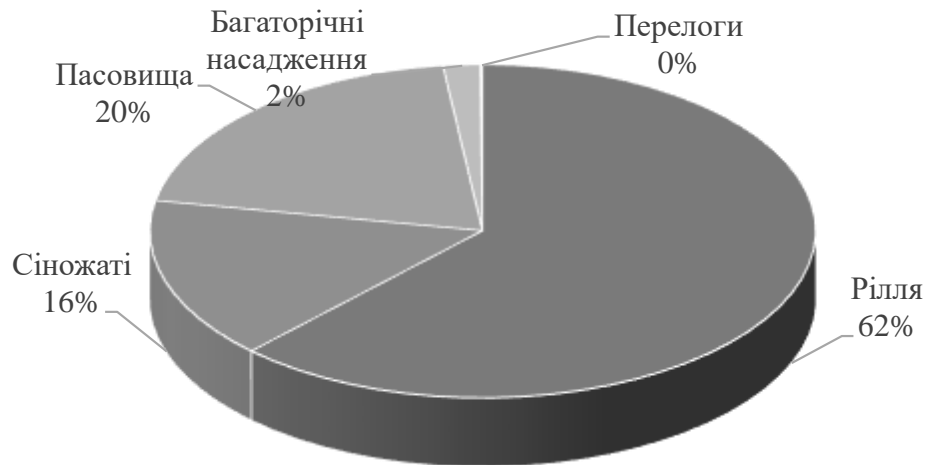

Рис. 2.1 Структура сільськогосподарських угідь Львівської області у 2022 р., % [26, 27]

Агропромисловий комплекс Львівської області характеризується значним потенціалом для подальшого розвитку. Цьому сприяють природно-кліматичні умови та наявність трудових ресурсів.

Таблиця 2.1 – Структура виробників сільськогосподарської продукції Львівської області, %, 2020-2022 рр.

Показники	2020р.	2021р.	2022р.	Відхилення, +/-, 2022 р до 2020 р.
Сільськогосподарські підприємства	49,0	53	55,0	6,0
Господарства населення	51,0	47	45,0	-6,0

*Джерело: розраховано за даними [26, 27]

Аналізуючи структуру виробників сільськогосподарської продукції, можна відзначити позитивні зміни. Спостерігається чіткий перехід частки господарств населення у виробництві сільськогосподарської продукції до сільськогосподарських підприємств. У 2020 році сільськогосподарські підприємства становили 49 % у структурі виробників, що свідчить про певний паритет серед виробників. У 2022 році частка сільськогосподарських підприємств вже досягла 55 %, що означає збільшення їхньої частки на 6 п.п.

Динаміка виробництва продукції сільського господарства у постійних цінах 2016 року має позитивну тенденцію, що вказує на зростання ефективності сільськогосподарського виробництва.

У 2022 р. виробники сільськогосподарської продукції забезпечили виробництво продукції сільського господарства (у постійних цінах 2016 року) на суму 26,7 млрд гривень. У 2021 році даний показник становив 25,8 млрд гривень, що на 1,8 млрд гривень більше значення 2020 року (рис. 2.2).

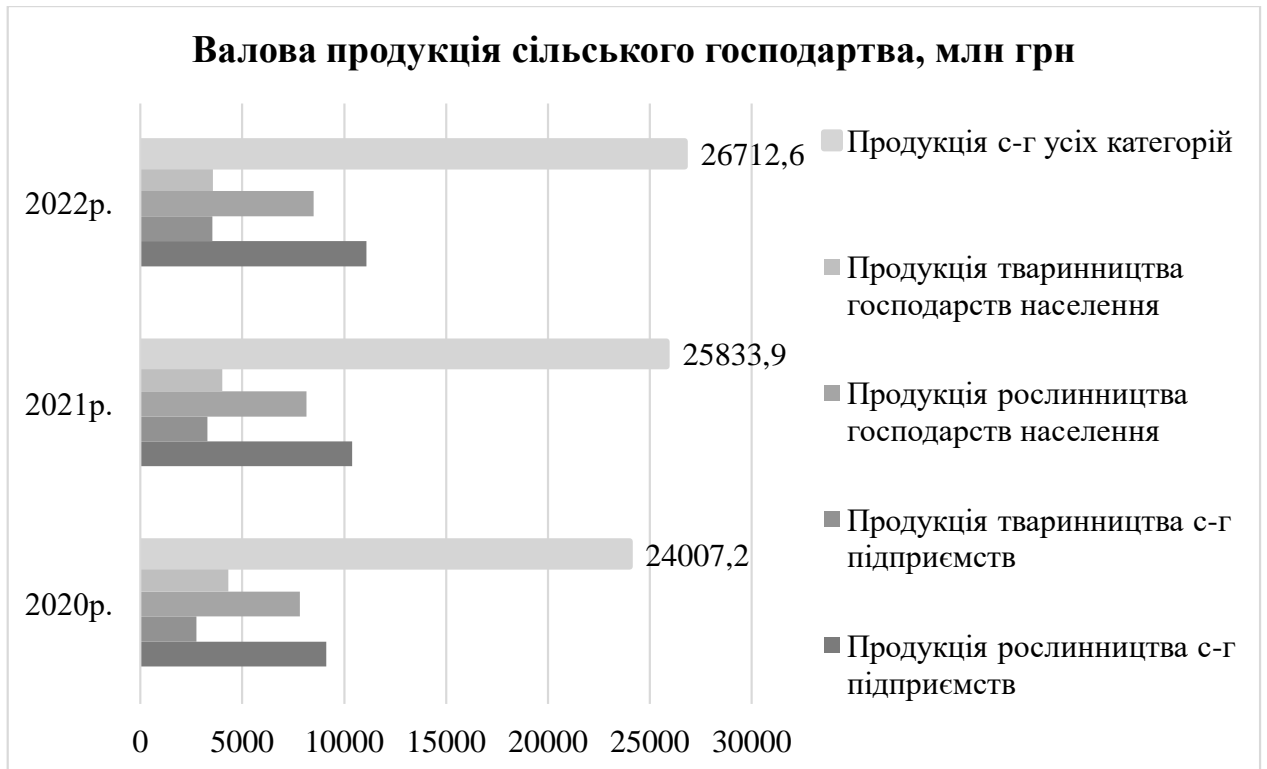

Рис. 2.2 - Динаміка виробництва валової продукції сільського господарства Львівської області в розрізі категорії господарств, млн грн. [26, 27]

Населення, що проживає у сільських районах і складає 39% загальної чисельності населення області, забезпечує 45,2% виробництва сільськогосподарської продукції, тоді як сільськогосподарські підприємства забезпечують - 54,8%.

Сільськогосподарські підприємства Львівської області відіграють ключову роль у виробництві, забезпечуючи понад половину валової продукції сільського господарства. У 2022 році їх внесок становив 54,8 % валової продукції сільського господарства, що на 5,3 п.п. вище значення 2020 року.

Рис. 2.3 – Структура категорій господарств у виробництві продукції сільського господарства Львівської області, % [26, 27].

Загалом протягом 2022 року сільськогосподарські підприємства виробили 56,6% валової продукції рослинництва та 49,9% валової продукції тваринництва. Їхня частка у виробництві валової продукції рослинництва зросла на 2,8 %, а виробництві продукції тваринництва - на 10,9 % у порівнянні з 2020 роком. Важливим є також збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції саме сільськогосподарськими підприємствами.

Сільськогосподарські товаровиробники значною мірою є платниками податків за спрощеною системою оподаткування. Фінансовий результат до оподаткування є тотожним за розміром чистому прибутку.

Фінансовий результат до оподаткування сільськогосподарських підприємств Львівської області відзначається позитивною динамікою. У 2022 році він зріс порівняно з 2020 роком у понад 2,5 рази. Разом з тим, порівняно з 2021 р. його величина зменшилась у понад 1,7 мільярда гривень. Скорочення розміру чистого прибутку негативно відбивається на функціонування сільськогосподарських підприємств, оскільки прибуток виступає основним джерелом розширеного відтворення.

Таблиця 2.2 – Динаміка фінансових результатів господарської діяльності в галузі сільського господарства Львівської області, 2020-2022 рр.*

Показники	2020р.	2021р.	2022р.	Відхилення, +/-, 2022 р до 2020 р.
Кількість сільськогосподарських підприємств, од.	1447	1499	1342	-105
Обсяг реалізованої продукції, (товарів, послуг), млн. грн.	23635,3	29485,2	**	-
Фінансовий результат до оподаткування, млн. грн.	1519,4	5441,3	3702,2	2182,8
Частка підприємств, які отримали прибуток, %	81,9	83,4	81,4	-0,5
Частка підприємств, які отримали збиток, %	18,1	16,6	18,6	0,5

*Джерело: розраховано за даними [26, 27]

В структурі сільськогосподарських підприємств протягом дослідженого періоду майже не відбувається змін у частці прибуткових підприємств. Частка прибуткових підприємств протягом 2020-2022 рр. коливається в межах 81%.

Таблиця 2.3 – Динаміка показників рентабельності сільськогосподарських підприємств Львівської області, 2020-2022 рр.*

Показники	2020р.	2021р.	2022р.	Відхилення, +/-, 2022 р до 2020 р.
Рівень рентабельності (збитковості) операційної діяльності підприємств, %	-	-	-	-
в середньому по області	4,9	6,5	8,2	3,3
сільське господарство	13,7	24,0	21,4	7,7
Рівень рентабельності (збитковості) всієї діяльності підприємств, %	-	-	-	-
в середньому по області	-	3,7	4,6	-
сільське господарство	-	21,1	13,3	-

*Джерело: розраховано за даними [26, 27]

Аналізуючи результати дослідження відображені на рис. 2.3 можемо зазначити, що сільськогосподарські підприємства характеризуються достатньо високим рівнем рентабельності та, відповідно, високою ефективністю операційної та загальної діяльності.

Показники рентабельності, які в середньому становлять 20%, свідчать про те, що підприємства в даній галузі досягли значного рівня прибутковості, порівняно із середніми показниками по області, перевищуючи їх на 15-18 п.п.

2.2 Реалізація заходів з регулювання розвитку агропромислового виробництва Львівської області

Забезпечення ефективного функціонування, а тим паче розвитку агропромислового комплексу країни в сучасних реаліях майже неможливе без адекватного впливу держави, особливо через фінансову підтримку. Суттєвими джерелами такої підтримки є кошти з державного та місцевих бюджетів. Крім того, міжнародні донори беруть участь у фінансуванні конкретних проектів, націлених насамперед на реалізацію інфраструктурних ініціатив, розвиток місцевих спільнот, зміцнення їх фінансової незалежності.

У рамках досягнення поставлених цілей була розроблена та реалізована Комплексна програма розвитку агропромислового комплексу Львівської області. Ця програма покликана забезпечити умови для стабільного розвитку виробництва висококонкурентної продукції сільського господарства та переробних галузей промисловості. Це сприятиме формуванню ефективної економіки сільських районів, що є ключовим для розвитку самодостатніх сільських територіальних громад та впровадження принципів сталого розвитку села.

На період дослідження припадає реалізація Комплексної програми підтримки та розвитку сільського господарства у Львівській області на 2016 – 2020 роки та частко на за період 2021-2025 років. Аналітичний матеріал будемо відображати в розрізі періодів реалізації даних програм.

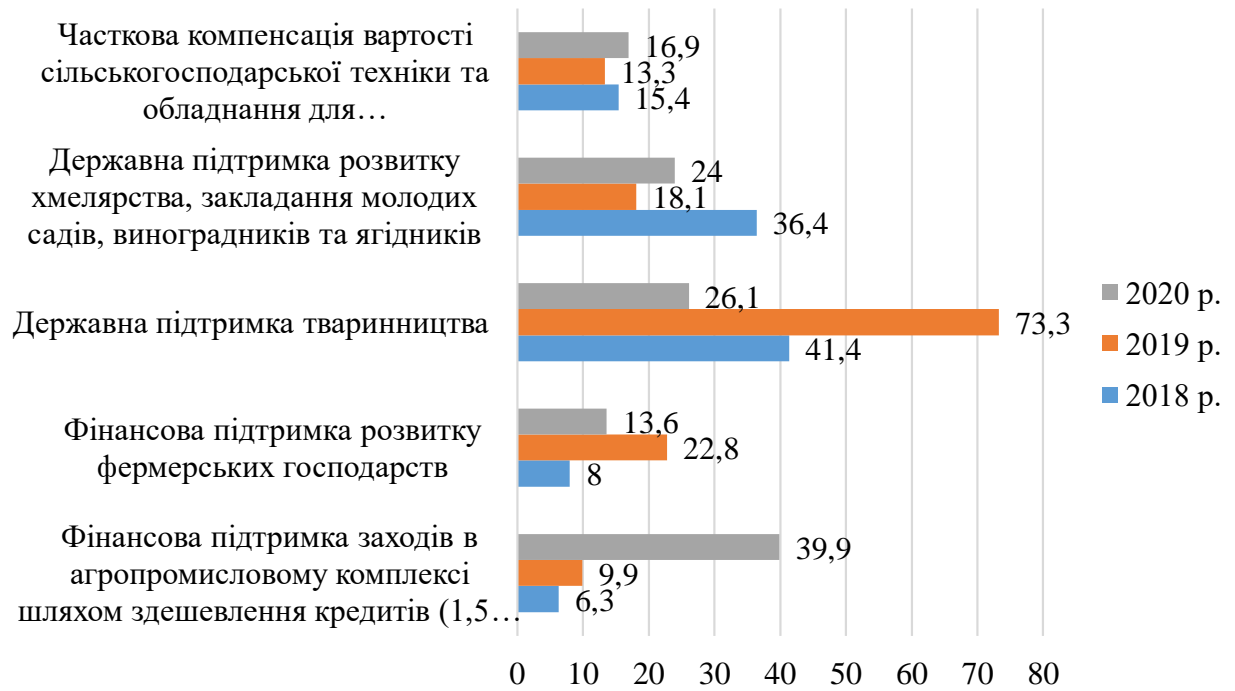

Рис. 2.4 – Фінансове забезпечення реалізації державних програм фінансової підтримки розвитку аграрного сектору Львівської області, 2018-2020 рр., млн. грн [27]

Розглядаючи виконання Комплексної програми підтримки щодо фінансування з державного бюджету, слід відзначити, що загальна сума виділених коштів у 2018-2020 рр. становила 365,4 млн. грн. а розрізі років фінансування програм є непропорційним. В розрізі років обсяги фінансування є достатньо пропорційними. У 2018 р. загалом з державного бюджету на фінансування Комплексної програми було виділено 107, млн. грн., у 2019 р. 137,4 млн. грн та 120,5 млн. грн у 2020 р.

Комплексною програмою 2021-2025 рр. змінено порядок та перелік програм фінансової підтримки. В умовах воєнного стану державні видатки на потреби розвитку аграрної сфери є суттєво обмеженими. Комплексною програмою передбачено, зокрема, фінансування таких програм фінансової підтримки, як «Свій сад» - гранти для створення або розвитку садівництва, ягідництва та виноградарства, а також

У зв'язку з військовою агресією росії проти України фінансування програм розвитку з державного бюджету починаючи з 2022 р. практично

припинилось. Основний тягар при реалізації Комплексної програми 2021-2025 рр. ліг на регіональний бюджет Львівської області. Виходячи з цього, аналітику використання коштів Державного бюджету у нашій роботі будемо відображати в прив'язці до Комплексної програми підтримки та розвитку сільського господарства у Львівській області на 2016 – 2020 роки.

Таблиця 2.4 - Інформація про кошти виділені для Львівської області на 2023 рік з державного бюджету та їх використання (станом на 01.10.2023 року), тис. грн.

Показники	01.10.2023 р.		Відхилення, +/-,
	План	Факт	
«Свій сад» - гранти для створення або розвитку садівництва, ягідництва та виноградарства	8767,00	8767,00	-
Надання кредитів фермерським господарствам	4444,00	4056,80	-387,2

*Джерело: розраховано за даними [27]

Станом на 01.10.23 р. за програмою «Свій сад» профінансовано 8767,0 млн. грн. Кошти спрямовані на створення та розвиток садівництва, ягідництва та виноградарства Львівської області. Особливістю даної програми є та, що розпорядником коштів по її виступає Мінекономіки.

Мінагрополітики, в свою чергу, є розпорядником коштів за програмою надання кредитів фермерським господарствам. Загалом на 2023 р. передбачено на її фінансування 4444,0 млн. грн. станом на 01.10.23 р. профінансовано 4056,8 млн.грн., тобто 91,3 % від планового значення.

Аналізуючи структуру Комплексної програми підтримки та розвитку сільського господарства у Львівській області на 2016 – 2020 роки можна виділити шість основних напрямів використання бюджетних коштів.

Однією з найефективніших програм державної фінансової підтримки була програма відшкодування ПДВ аграрним товаровиробникам. Кошти даної програми мали цільове призначення та спрямовувались на фінансування відповідних галузей. Після вступу України до СОТ її бід тиском криїн-учасниць СОТ було ліквідовано.

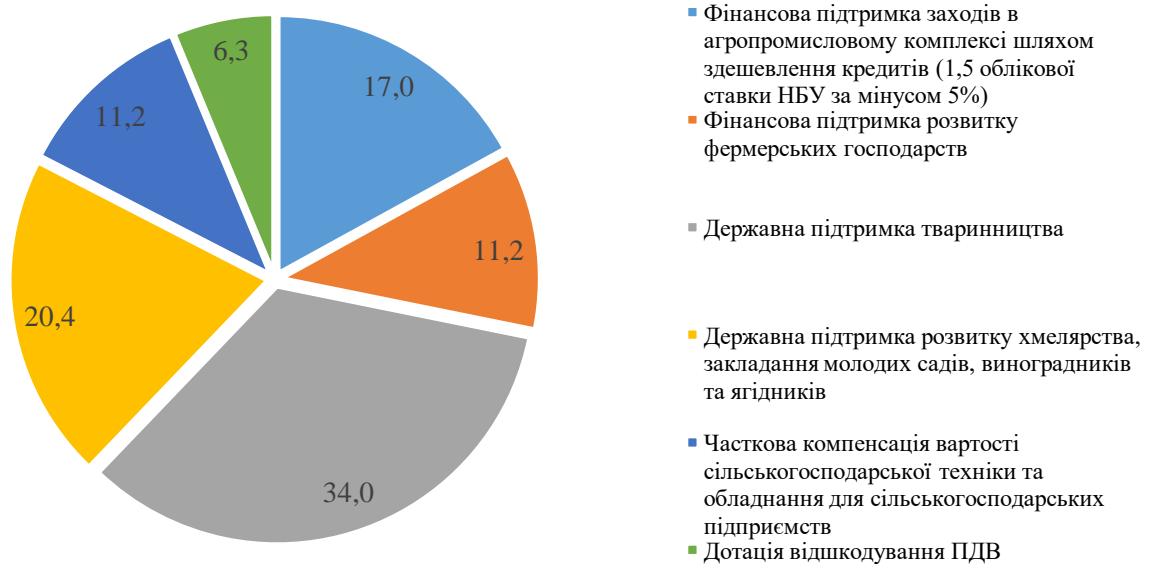

Рис. 2.5 Структура витрат за програмами державної фінансової підтримки, %

Згруповано за даними [27]

Однією з найпопулярніших програм фінансової підтримки була програма спрямована на часткову компенсацію витрат щодо сплати відсотків за кредитами, які залучались сільськогосподарськими підприємствами. Компенсація частини вартості кредитних ресурсів було ефективним стимулом до залучення товаровиробниками банківських кредитів.

З державного бюджету на ці потреби було залучено у 2018 р. – 6,3 млн.грн., у 2019 р. – 9,9 млн.грн. та 39,9 млн.грн. у 2020 р. протягом 2018-2020 рр. за даною програмою було залучено з державного бюджету 56,1 млн.грн.

Сільськогосподарські підприємства тільки у 2020 р. завдяки цій програмі залучили додатково на поточні потреби 765,5 млн. грн. кредитних ресурсів. Протягом реалізації даної програми зацікавленість сільськогосподарських підприємств у її використанні постійно зростала. У 2020 р. даною можливістю скористались 110 підприємств, а у 2018 р. – лише 23 підприємства.

Протягом 2018-2020 рр. можливістю здешевити вартість кредитних ресурсів скористались 174 підприємства. Кількість підприємств, які скористались даною пропозицією зросла протягом 3-х років майже у 5 разів.

Обсяг кредитних ресурсів, які були залучені у 2018-2020 рр. – 1 млрд. 38 млн. грн.

Таблиця 2.5 - Фінансування програми компенсація відсотків за залученими кредитами та відсотків за комісією супроводження договорів фінансового лізингу з державного бюджету*

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення, +/-, 2020 р. проти 2018 р.
Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів	6,3	9,9	39,9	33,6
Кількість підприємств, одн.	23	41	110	87
Сума залучених кредитів, млн. грн	98,7	173,8	765,5	666,8
в т.ч. на капітальні видатки	14,3	29,9	317,5	303,2

*Джерело: розраховано за даними [27]

Нажаль у 2022-2023 рр. кошти за даною програмою з державного бюджету не виділялись. Частково витрати перебрав регіональний бюджет Львівської області.

Починаючи з 2018 року, в Україні та зокрема в Львівській області відбулись значущі зміни у концептуальних засадах фінансової підтримки аграрних виробників. Оновлення методики фінансування призвело до використання прямих методів, що суттєво відрізняється від підходу, який існував до 2018 року.

Значні фінансові ресурси зараз спрямовуються на фінансову підтримку фермерських господарств, розглядаючи їх як основу для забезпечення продовольчої безпеки країни та здійснення трансформації виробництва сільськогосподарської продукції від індивідуальних селянських господарств до фермерських господарств.

У 2018-2020 рр. на потреби розвитку фермерських господарств Львівської області було спрямовано з державного бюджету 44,4 млн. значну частину – понад 50 % даної суми було виділено у 2019 р.

Натомість, половина загальної суми бюджетного фінансування цього напряму фінансової підтримки розподіляється між двома програмами: надання пільгових кредитів на поворотній основі та бюджетна субсидія. Остання передбачає виділення для новостворених фермерських господарств 3 тисяч гривень на гектар, але не більше ніж 60 тисяч гривень.

Таблиця 2.6 - Фінансова підтримка розвитку фермерів, 2018-2020 рр., млн. грн

Назва програми	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення, +/-, 2020 р. проти 2018 р.
Бюджетна дотація за утримання від 5 голів і більше корів молочного напряму продуктивності	-	-	6,5	6,5
Надання пільгових кредитів на поворотній основі	1,2	6,8	2,1	0,9
Бюджетна субсидія (новостворені 3 тис. грн/га але не більше 60 тис.грн.)	4,2	4,7	2,7	-1,5
Часткове відшкодування вар-тості насіння вітчизняного виробництва	0,4	2,3	0,3	-0,1
Часткова компенсація вартості сільськогосподарської техніки та обладнання	1,4	4,6	2,0	0,6
Часткове здешевлення кредитів (1.5 облікової ставки НБУ за мінусом 1%)	0,8	4,4	-	-0,8
ВСЬОГО ПО ПРОГРАМАХ	8,0	22,8	13,6	5,6

*Джерело: розраховано за даними [27]

Звертаючи увагу на період з 2018 по 2020 роки, варто відзначити, що пільговими кредитами на поворотній основі скористалися усього 21 підприємством, а лише протягом 2019 року цією програмою було фінансовано 19 аграрних товаровиробників.

Загалом, аналізуючи фінансову підтримку для аграрних товаровиробників, слід підкреслити, що найбільш динамічним та успішним періодом з точки зору обсягів фінансування за рахунок коштів державного бюджету був рік 2019.

2.3 Реалізація заходів комплексної програми підтримки та розвитку агропромислового виробництва з обласного бюджету

Регіональний бюджет Львівської області щодо потреб розвитку агропромислового комплексу є не менш важливим джерелом фінансування зазначених потреб, особливо після початку повномасштабного вторгнення.

Протягом 2018-2020 рр. з обласного бюджету Львівської області на фінансування програм розвитку агропромислового комплексу було виділено 46,4 млн. грн., зокрема у 2018 р. – 19,5 млн. грн, у 2019 р. – 16,5 млн. грн. та 10,4 млн. грн у 2020 р.

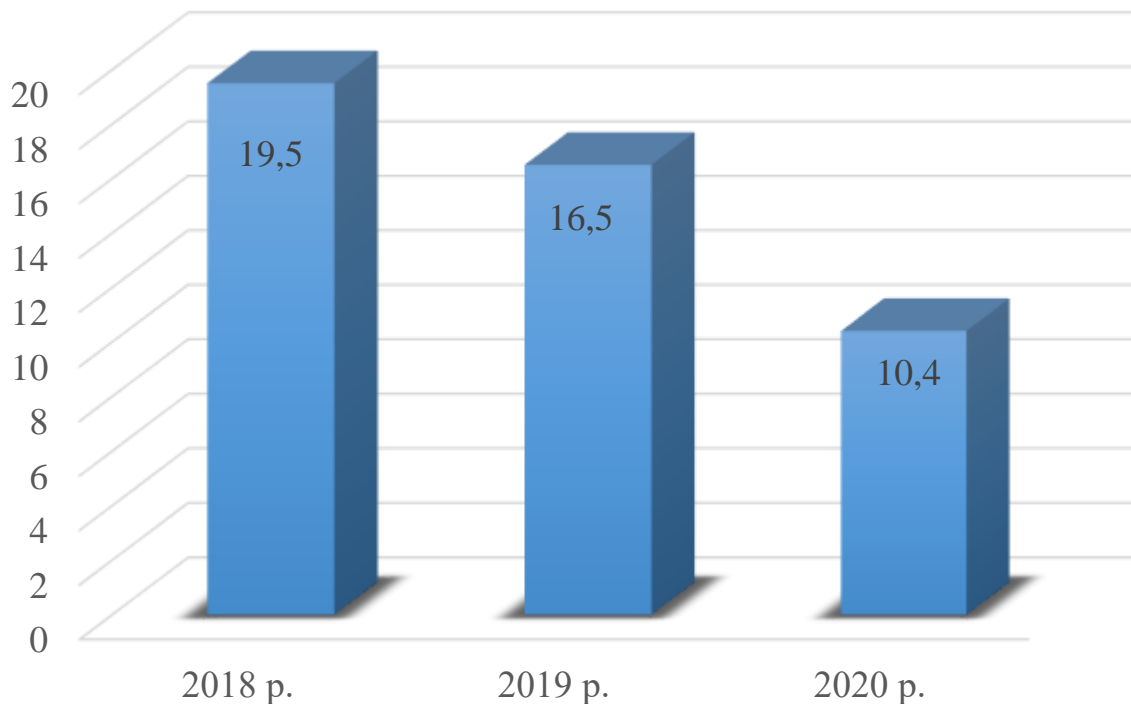

Рис. 2.6 Обсяги фінансування програм розвитку аграрного сектору Львівської області з обласного бюджету, 2018-2020 рр. [27]

Протягом періоду реалізації Комплексної програми 2021-2025 рр. фінансування розвитку галузі дещо видозмінилось.

У 2022 р. та у 2023 р. (станом на 01.10.23 р.) обсяги фінансування з регіонального бюджету Львівської області на розвиток аграрного сектору суттєво збільшились порівняно з попереднім п'яти річним періодом реалізації Комплексної програми.

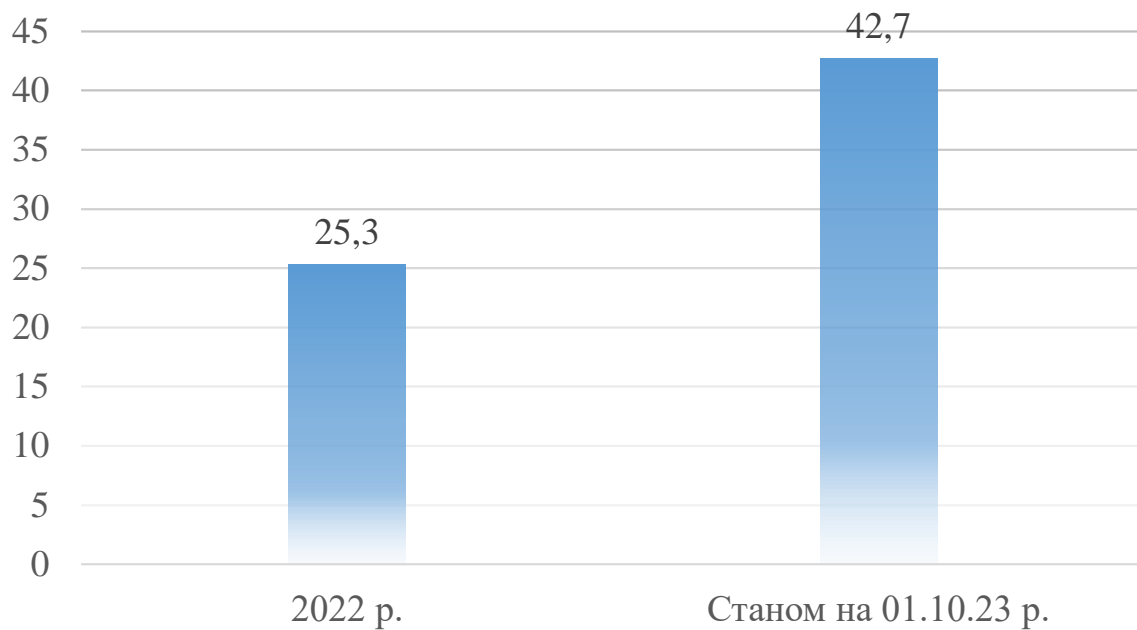

Рис. 2.7 Обсяги фінансування програм розвитку аграрного сектору Львівської області з обласного бюджету, 2022-2023 рр. [27]

Як вже зазначалось протягом 2018-2020 рр. на зазначені потреби з обласного бюджету було виділено 46,4 млн. грн. Разом з тим, лише за перші 9 місяців 2023 р. на ці потреби з обласного бюджету було спрямовано 42,7 млн. грн. Зазначені дані підтверджують тезу щодо зміщення акценту фінансування.

Програми державної фінансової підтримки агропромислових товаровиробників, які відіграють ключову роль у стимулюванні зростання сільськогосподарського виробництва, отримують фінансування одночасно як з державного, так і з обласного бюджету. Однією з таких програм є програма часткової компенсації відсотків за залученими кредитами та відсотків за комісією супроводження договорів фінансового лізингу. Ця ініціатива має важливе значення для забезпечення неперервності виробничих процесів у сільському господарстві, особливо в умовах сезонності виробництва.

Сільськогосподарські товаровиробники у весняно-літній період стикаються з потребою в значних фінансових ресурсах для забезпечення неперервності та дотримання технології виробництва. У свою чергу, власних фінансових ресурсів у достатньому обсязі вони не мають, тому для покриття касових розривів вони залучають кредитні ресурси.

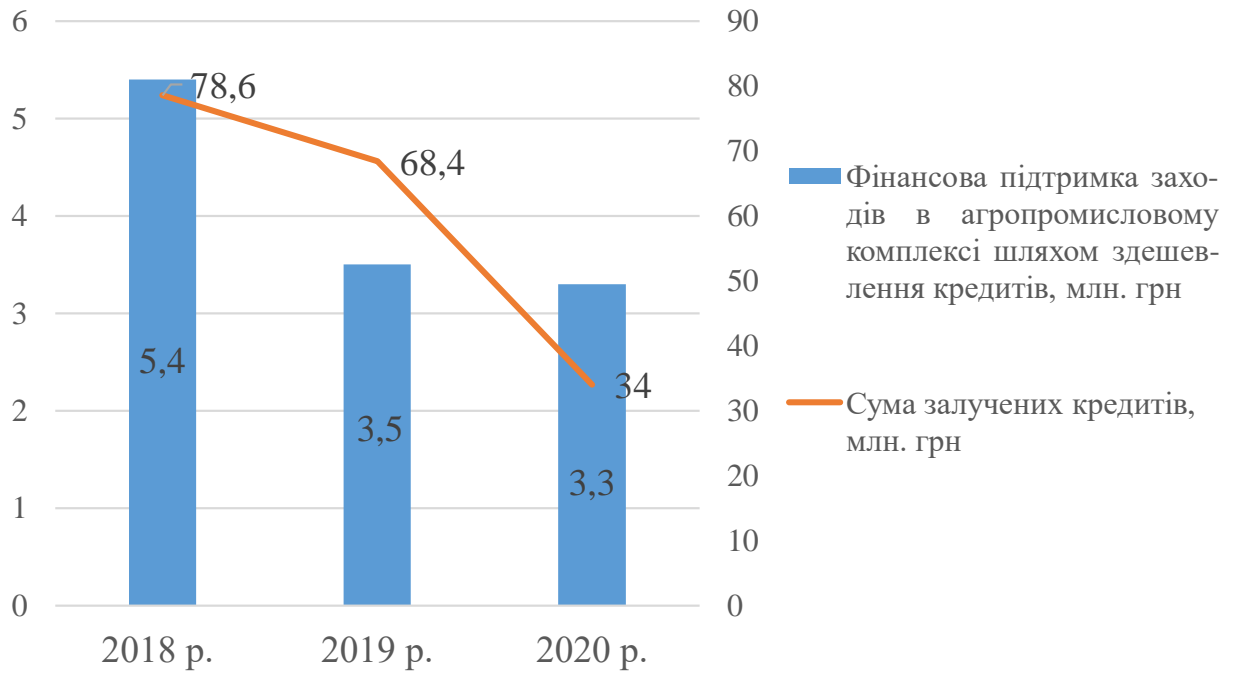

Рис. 2.8 Фінансування програми часткової компенсації вартості кредитних ресурсів, млн. грн. [27]

З метою зниження вартості кредитних ресурсів та полегшення доступу до них, сільськогосподарські товаровиробники Львівської області отримали з обласного бюджету 12,2 млн. грн. протягом 2018-2020 рр.

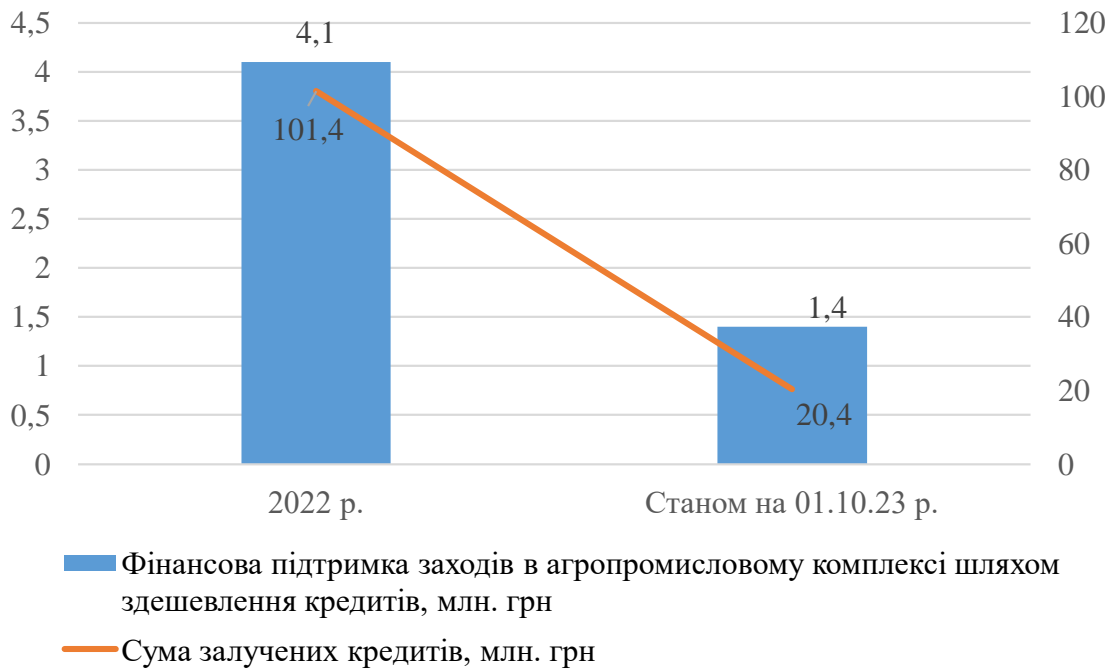

Рис. 2.9 Фінансування програми часткової компенсації вартості кредитних ресурсів 2022-2023 р., млн. грн. [27]

Результативність даної програми характеризує таблиця 2.7.

Таблиця 2.7 – Фінансування програми здешевлення кредитних ресурсів з обласного бюджету Львівської області, 2018-2020 рр. та 2022-2023 рр., млн. грн

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2022 р.	Станом на 01.10.23 р.	Разом, млн. грн
Кількість підприємств, одн.	55	52	26	38	14	185
Сума залучених кредитів, млн. грн	78,6	68,4	34	101,4	20,4	302,8

*Джерело: розраховано за даними [27]

У період з 2018 по 2020 роки програма часткової компенсації вартості кредитних ресурсів, фінансована з обласного бюджету Львівської області, була успішно використана для підтримки 133 сільськогосподарських товаровиробників. За цей час вони змогли залучити 181 мільйона гривень кредитних ресурсів.

У 2022 р та протягом перших дев'яти місяців 2023 р. даною формою державної підтримки скористались 52 аграрних підприємства, які залучили 121,8 млн. грн. кредитних ресурсів. Необхідно зазначити, що обсяг залучених у 2022 р. перевищує аналогічний показник 2023 р. майже у п'ять разів.

Особливо ефективною виявилася програма фінансової підтримки, яка надає пільгові кредити на зворотній основі для реалізації бізнес-планів.

У період з 2018 по 2020 роки з обласного бюджету Львівської області на дану програму було спрямовано усього 29,7 мільйона гривень.

Протягом цього часу програмою скористались 88 суб'єкти господарювання, включно з учасниками Операції об'єднаних сил (ООС). Результатами реалізації цієї програми стали придбання 64 одиниць сільськогосподарської техніки, посаджено близько 134 гектарів садів та ягідників, а також інвестовано в модернізацію понад 46 одиниць технологічних процесів. Одним з ключових результатів було створення близько 100 нових робочих місць у сільському господарстві Львівської області.

Таблиця 2.8 – Фінансова підтримка шляхом надання пільгових кредитів на реалізацію бізнес-планів на поворотній основі з обласного бюджету, 2018-2020 рр.

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення, +/-, 2020 р. проти 2018 р.
Сума фінансування	12,9	11,5	5,3	29,7
Кількість суб'єктів господарювання	35	34	19	88
Придбано с/г техніку, од.	36	14	14	64
Посаджено садів та ягідників, га	103,1	18,7	12	133,8
Інвестовано в модернізацію технологічних процесів, од.	18	21	7	46
Створено нові робочі місця	50	30	20	100

*Джерело: розраховано за даними [27]

У 2022-2023 рр. сума фінансування даної програми з обласного бюджету Львівської області в середньому відповідає показникам 2018-2020 рр. у 2022 р. на ці цілі з обласного бюджету було виділено 10 млн. грн, а станом на 1 жовтня 2023 р. – 7,1 млн.грн.

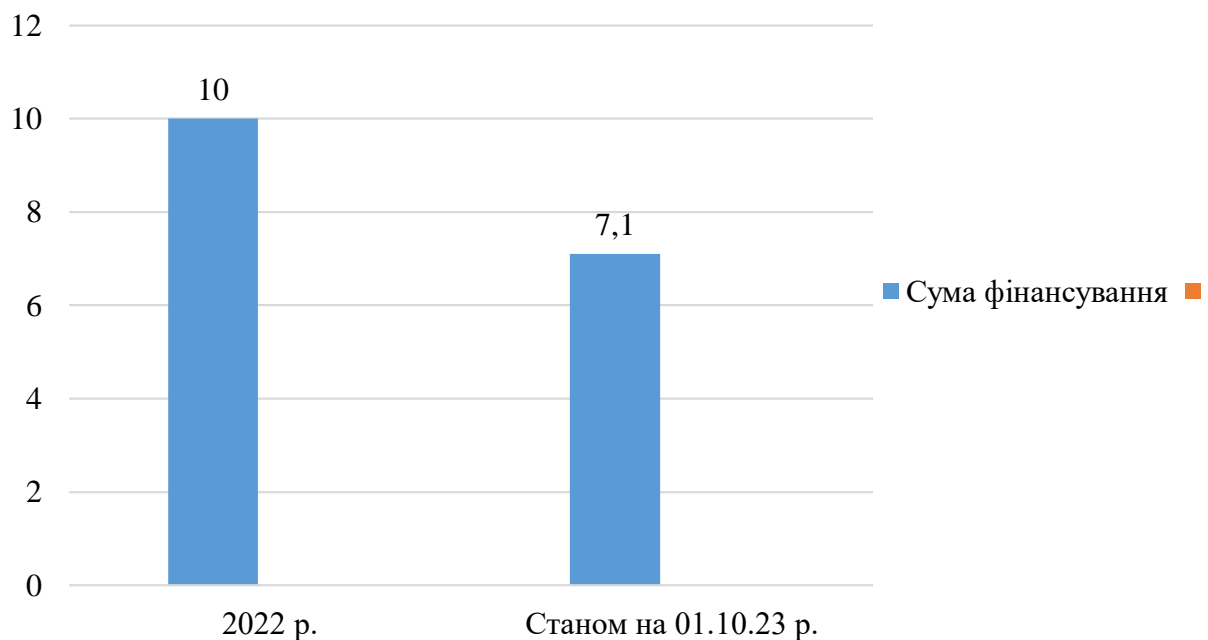

Рис. 2.10 – Фінансова підтримка шляхом надання пільгових кредитів на реалізацію бізнес-планів на поворотній основі з обласного бюджету, 2022-2023 рр. [27]

Важливо відзначити, що аграрні товаровиробники мають труднощі щодо своєчасного повернення отриманих на умовах поворотності коштів. На кінець 2020 року була зафіксована кредиторська заборгованість на суму 389,5 тисяч гривень. Однак загалом аграрні товаровиробники здійснили повернення в обласний бюджет протягом 2018-2020 років на суму 16,1 мільйона гривень.

У економічно розвинутих країнах стрімко набуває популярності виробництво органічної продукції. Дотримуючись сучасних тенденцій, держава підтримує прагнення сільськогосподарських товаровиробників виробляти органічну продукцію. Однак виробництво органічної продукції вимагає не лише дотримання особливої технології, а й отримання відповідної сертифікації.

Особливості виробництва органічної продукції роблять його високовартісним, а вартість ще збільшується через процес сертифікації. З метою здешевлення цього процесу з обласного бюджету виділялись фінансові ресурси для часткового відшкодування вартості сертифікації органічного виробництва.

Загальна сума фінансування на цей напрямок підтримки становить 306 тисяч гривень, з яких 111,5 тисяч гривень було виділено у 2019 році, а 194,5 тисяч гривень - у 2020 році.

Нажаль практика часткової компенсації вартості сертифікації органічної продукції не знайшла відображення у Комплексній програмі 2021-2025 рр.

Відшкодування вартості придбаного обладнання для сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів є одним із ключових напрямів державної фінансової підтримки аграрних товаровиробників з обласного бюджету Львівської області. Сільськогосподарські кооперативи виступають як зв'язкова ланка, яка об'єднує дрібних сільськогосподарських товаровиробників, забезпечуючи підвищення їх конкурентоспроможності та розширення можливостей для пошуку власної ніші на ринку сільськогосподарської продукції.

Загальна сума фінансування за програмою з обласного бюджету склала 738,7 тисяч гривень. Це дало змогу здійснити ряд заходів

сільськогосподарськими обслуговуючими кооперативами (СОК) у 2019-2020 роках:

- СОК "Фермерська родина", який об'єднує 28 членів, придбав обладнання для передпродажної підготовки сільськогосподарської продукції.
- СОК "Молочно-сирна компанія ЕКОГАЛ", що об'єднує 21 члена, придбав обладнання для переробки молока.
- СОК "Молочний Дар", об'єднуючи 23 членів, придбав молоковоз.
- СОК "Кам'янка лісова", що об'єднує 4 члена, придбав обладнання для очистки та переробки зерна.

У Львівській області існує близько 280 тисяч особистих селянських господарств, з яких понад 10% займаються товарним виробництвом, включаючи 584 господарства з утриманням 3 і більше корів. Ці особисті селянські господарства є потенційним ресурсом для створення сімейних фермерських господарств.

У 2020 році Департаментом АПР Львівської ОДА був започаткований проект з підтримки створення фермерських господарств. Обсяг фінансування у 2020 році склав 504,9 тисяч гривень. Підтримка була надана одинадцятьом фермерським господарствам.

Наприклад, СФГ "Хоробрий сад" Сокальського району висадив 0,7 гектара яблуневого саду та придбав вентиляторний оприскувач. СФГ "Войтович Н.Б" Бродівського району, яка утримує 24 голів великої рогатої худоби, включаючи 14 корів, придбала сироварню-пастеризатор та камеру для дозрівання сиру. СФГ "Онишкевич С.П." сімейна молочна ферма Жовківського району, яка утримує 12 корів, придбала напівпричіп тракторний 2НТС-3,2.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

3.1 Концептуальна модель підвищення ефективності аграрної політики з використанням сучасних технологій публічного управління

Відсутність суттєвих досягнень у розвитку аграрного сектору вітчизняної економіки в значній мірі пояснюється наступними факторами:

1) прорахунками при розробці та реалізації державної аграрної політики, оскільки даний процес не носить публічного характеру (наприклад, не досягнуть громадський консенсус щодо стратегічних проблем розвитку сільського господарства і суміжних галузей);

2) недоліками системи публічного управління аграрною сферою, яка не відповідає сучасним вимогам публічності, гласності, відкритості, прозорості (транспарентності), що проявляється, зокрема, в корупції, шахрайстві та інших негативних явищах і тягне за собою відсутність довіри населення до органів публічної влади [21].

Ми розглядаємо моделювання як інструмент для наукового дослідження вказаних проблем. Основною метою застосування моделі є формулювання рекомендацій з організації розробки та впровадження вітчизняної аграрної політики. Ми базуємось на уявленнях про публічний характер цієї політики та розглядаємо етап реалізації в контексті суб'єктно-об'єктних управлінських відносин з використанням технологій публічного управління.

Запропонована модель відповідає термінології теорії моделювання і відноситься до класу концептуальних, характеризуючись структурно-функціональним підходом. У рамках цієї моделі розглядаються два основних блоки - блок розробки і блок реалізації публічної аграрної політики. Крім того, передбачена оцінка ступеня досягнення результатів у контексті вдосконалення суб'єкта та об'єкта управління.

Таблиця 3.1 - Розробка публічної аграрної політики

Вид політики	Суб'єкт управління	Об'єкт управління	Основні публічні документи
Загальний політичний курс	Держава, еліта, громадянське суспільство	Соціальні групи і спільності, їх інтереси	Доктрини, стратегії, концепції
Державна економічна політика	Бізнес-спільнота, науково-експертне співтовариство, некомерційні громадські організації	Соціально економічна система країни і її підсистеми (виробництво, інфраструктура, соціальна сфера)	
Державна аграрна політика	Аграрні союзи і асоціації, саморегульовані організації, фонди	Аграрна сфера економіки, її підсистеми, сільська інфраструктура, соціальна сфера	Потрібно прийняття стратегії розвитку з горизонтом 10-20 років, яка забезпечує консенсус всіх зацікавлених сторін «стейкхолдерів»

*Джерело: [3]

Вважаємо за доцільне розглянути запропоновану модель більш детально, враховуючи виділені блоками [3].

Державна аграрна політика, виступаючи як складова загальної державної економічної стратегії, представляє собою продовження загальнополітичного курсу, який формується політичною елітою держави та отримує легітимність через виборчий процес народу.

Головними завдання розробки та реалізації аграрної політики на даний час є забезпечення більшої прозорості цієї політики шляхом активної участі представників громадянського суспільства. Також важливим є використання новітніх управлінських технологій та методів публічного управління.

Основною метою етапу розробки державної аграрної політики є стратегічне планування та формування національної стратегії розвитку аграрної сфери економіки на різних рівнях управління. На цьому етапі формування державної соціально-економічної політики, розробка

національної стратегії розвитку різних сфер суспільного життя, включаючи економіку, є ключовим суспільним процесом, що вимагає участі науково-експертного співтовариства та представників громадянського суспільства. Важливою особливістю цієї роботи є те, що вона потребує залучення інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема інформатизації та розвитку інтернет-мережі та соціальних мереж.

Зазначена «інформаційна революція» і сучасні інформаційно-телекомунікаційні технології дають можливість залучити різноманітних суб'єктів громадянського суспільства до інтерактивного Інтернет-режиму під час розробки стратегії. Це означає, що представники різних соціальних груп можуть взяти участь у процесах обговорення та обміну думками. Такий підхід дозволяє швидше охоплювати велику кількість учасників та значно прискорює обмін ідеями [17].

Наразі система стратегічного планування в Україні перебуває на новому етапі розвитку. Процес розробки стратегічних документів значно активізувався в Україні, а також збільшилися можливості збирання та обміну інформацією у цьому напрямі. Однак, за результатами сучасних досліджень, реальна практика ще далека від ідеалу, і тому потребує покращення. Серед основних напрямів можемо виділити:

1. Використання сучасних методичних схем і прийомів, замість застарілих.
2. При формуванні стратегій врахування принципових відмінностей між стратегічним та традиційним довгостроковим плануванням.
3. При регіональному (муніципальному) стратегічному плануванні урахування специфічних особливостей регіональних систем як об'єктів подібного планування.
4. Здійснення стратегічного планування в межах реального та ефективного стратегічного управління, включаючи повний моніторинг ефективності реалізації стратегій, проектів, програм та окремих заходів.

У сільському господарстві важливим є стратегічне планування соціально-економічного розвитку сільських територій, яке може служити ключовим інструментом для забезпечення сталого розвитку. Проте, на жаль, часто стратегічний план розглядається як короткий презентаційний документ, а не як організуючий інструмент для забезпечення конкурентоспроможності територій.

Враховуючи децентралізацію державної влади та підвищення самостійності регіональних і місцевих влад, виділення стратегічних аспектів аграрної політики на регіональному та місцевому рівнях є надзвичайно важливим. Сучасні технології створення стратегій в аграрній сфері можуть використовувати такі публічні технології, як Форсайт та в її межах метод «дорожнє картування», незважаючи на те, що застосування Форсайт може бути витратним, результати його застосування виправдовують витрати, забезпечуючи суттєвий довгостроковий ефект.

«Дорожня карта» повинна бути компромісом між складним, професійним підходом і простим стилем презентації для масової аудиторії. Вона повинна надавати чіткий та зрозумілий план дій для чиновників та забезпечувати прозорість владних дій для громадян та інвесторів [25].

Використання технології «Форсайт» і методу «дорожнє картування» має публічний характер і залучає широке коло представників виробництва, науки, бізнесу, громадських організацій та інших суб'єктів громадянського суспільства. Це дозволяє уникнути тоталітарно-бюрократичного стилю управління. Міністерство економіки України виступає в ролі керівника цього процесу в аграрній сфері.

Соціальні технології, такі як «прозорий бюджет» і «гранти», виявляються перспективними напрямками публічного управління аграрною сферою, дозволяючи громадянському суспільству активно взяти участь у економічному управлінні. Важливим завданням є також удосконалення системи збору статистичних даних у сфері агропромислового виробництва в

Україні. Зокрема, важливо впроваджувати нові методології статистичних спостережень, що розробляються в українських наукових колах. Розвиток системи регіональної статистики сільського господарства передбачає створення спеціального моніторингу, який дозволить точно відстежувати ситуаційні моменти та служитиме базою для якісного аналізу, моделювання і прогнозування розвитку сільського господарства.

В блоку реалізації публічної аграрної політики розглядається процес управління в контексті суб'єктно-об'єктних відносин, зосереджуючись на таких напрямках:

1. Вдосконалення суб'єкта управління - це органи публічної влади, внутрішнє управління, які використовують технології публічного управління, відповідно до сучасних концепцій адміністративної реформи.

2. Якісне перетворення об'єкта управління - це основна мета управлінського процесу, реалізована за допомогою технологій публічного управління, що внесли елементи гласності, публічності та відкритості в процес вдосконалення об'єкта.

В Україні існують різні напрямки адміністративного реформування державної виконавчої влади, які охоплюють вдосконалення традиційної організації публічного управління та впровадження нових технологій управління. Найактуальнішими є:

1. Впровадження адміністративної регламентації - визначення принципів та норм адміністративної регламентації для підвищення ефективності державного менеджменту. Розвиток цього напрямку дозволяє освоювати технології надання державних послуг в електронній формі та розвиток «електронного уряду».

2. Управління за результатами - використання принципів і процедур управління за результатами для покращення ефективності управлінського процесу.

Важливо відзначити, що розвиток адміністративної регламентації може суттєво підвищити соціально-економічне благополуччя регіонів та країни в цілому. Використання адміністративної регламентації в аграрній сфері дозволяє оптимізувати управлінську діяльність, зробити її більш відкритою та ефективною, встановити жорсткі рамки управління, які сприяють підвищенню персональної відповідальності виконавців [25]. Такий підхід визначає не лише оптимізацію дій управління, але й установлює критерії та показники для оцінки якості службової діяльності.

Сучасні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) відіграють важливу роль в сільськогосподарському виробництві та розвитку сільської місцевості. Україна поступово формує цей напрям, але існують завдання, які потрібно вирішувати на даний час.

1. Створення сприятливого середовища для сучасного програмного забезпечення. Важливо розвивати технічно-технологічну базу, включаючи бездротовий ширококутовий доступ і високошвидкісні системи передачі даних.

2. Формування земельного кадастру на базі сучасних техніко-технологічних підходів. Це дозволить більш повно враховувати природно-кліматичні умови при сільськогосподарському виробництві і сприятиме правильному природокористуванню.

3. Розвиток геоінформаційних систем (ГІС). ГІС можуть бути використані для точного землеробства, планування управлінських рішень та вирішення інших сільськогосподарських завдань.

4. Розробка «Продовольчої карти України» - створення такої карти дозволить оцінити продовольчий потенціал країни і покращить систему планування та ефективність сільськогосподарського виробництва.

Державно-приватне партнерство (ДПП) в аграрній сфері може бути використане для фінансування соціально-культурних програм, інвестування в інфраструктуру та розвиток аграрного сектору, зокрема страхування

сільськогосподарських ризиків та кредитування власників підсобних господарств.

Загальна координація між органами влади, агробізнесом та сільськими спільнотами є важливою для забезпечення інформаційно-комунікаційними технологіями всього сільського населення країни.

Інформаційно-консультаційна система (ІКС) в аграрній сфері грає ключову роль у розвитку сільськогосподарського сектору. Згідно зі світовим досвідом, успішна робота інформаційно-консультаційних служб значно впливає на високий рівень розвитку агробізнесу. Однією з ключових складових є публічний характер розробки та реалізації державної аграрної політики [8].

Основні аспекти розвитку ІКС в аграрній сфері України:

1. Активна участь державних структур. Зарубіжний досвід підтверджує, що ефективне сільське консультаційне обслуговування здійснюється державою, особливо на початковому етапі розвитку. Україні важливо приділити увагу активній участі державних структур у впровадженні ІКС.

2. Публічний характер розробки та реалізації аграрної політики. Забезпечення відкритості та доступності процесу розробки та виконання аграрної політики є важливим фактором у забезпеченні ефективності політики в умовах глобалізації та економічних труднощів.

3. Підвищення ефективності політики в аграрній сфері. Публічний характер розробки та реалізації державної аграрної політики є важливим ресурсом для підвищення ефективності управління аграрною сферою, особливо в умовах сучасних викликів.

Забезпечення доступу до якісної інформації та консультацій є ключовим елементом підтримки аграрного бізнесу та розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні.

3.2 Вдосконалення механізму державного регулювання розвитку аграрного виробництва

Визнання аграрного сектору як пріоритетного для держави є ключовим кроком, оскільки він генерує приріст валового внутрішнього продукту та виступає інструментом підтримки продовольчої безпеки.

Розбалансованість та зниження здатності до зовнішніх викликів вказують на необхідність перегляду механізмів державного регулювання та стимулювання підприємницької активності. Розвиток ефективних інструментів управління та політики державного регулювання може допомогти забезпечити стійкість аграрного сектору.

Зміцнення адаптивних здатностей аграрного сектору може включати в себе розвиток гнучких стратегій управління та забезпечення підприємств засобами для ефективного пристосування в умовах змін. Загальною метою має бути створення стійкого та конкурентоспроможного аграрного сектору, який здатний ефективно функціонувати в умовах глобальних викликів та економічних труднощів.

Загалом, системне державне регулювання утруднює оперативну адаптацію через обмежену гнучкість у умовах постійних зовнішніх подразників у фінансово-економічній, соціально-політичній та організаційно-управлінській сферах. Недоліки існуючих механізмів державного регулювання та обмежена ефективність державних ресурсів (економічних, інформаційних, трудових, фінансових, науково-технічних) створюють передумови для постійного послаблення потенціалу аграрного виробництва. Некерованість цього процесу поглиблюється серйозними деструктивними помилками в цільових програмах і стратегіях сталого розвитку, зокрема в застосуванні адаптаційних механізмів для регулювання аграрного виробництва. Таким чином, управління організаційно-управлінськими

процесами пов'язане з необхідністю прийняття рішень в умовах невизначеності та ймовірної природи параметрів адаптаційних процесів.

Звідси випливає, що формулювання цілей державного регулювання є ключовим етапом у процесі адаптивного управління аграрним виробництвом, оскільки визначення стратегічних мети та цілей враховує адаптивність до зовнішнього середовища. У той же час, наявність регуляторних та компенсаторних механізмів дозволяє оптимізувати операційну діяльність аграрного виробництва.

Запропонований механізм взаємодії між адаптивними підсистемами управління аграрним виробництвом та державою можна подати у вигляді інтегрованої системи адаптивного регулювання. Ця система ґрунтується на принципах функціонування адаптивних систем та враховує вимоги параметричної системи, що впливають з державного стимулювання адаптивної здатності. Детальний опис представлено на рис. 3.1.

Запропонований механізм адаптивного регулювання базується на концепції, що блок розробки та реалізації рішень є частиною єдиної системи, яка взаємодіє на всіх етапах ухвалення та втілення рішень в макроекономічному та підприємницькому оточенні. На кожному етапі ланцюга введені та втілені різноманітні фази управлінських рішень, а інформація про них передається до блоку експертного аналізу рішень з можливістю багаторазової ітерації. Ці завдання вирішуються в режимі полісистемного регулювання цільових характеристик дисбалансу функціональних альтернатив.

Структурна модель адаптаційного механізму та важливість базових та спеціальних функцій системи державного стимулювання розвитку аграрного виробництва визначається уповноваженими особами, які приймають рішення на основі встановлених принципів, правил і критеріїв.

Отже, адаптивний механізм державного регулювання аграрного виробництва сприяє розв'язанню завдань підвищення ефективності державного регулювання за допомогою врівноваження перекосів та

диспропорцій цільових характеристик стратегічних альтернатив функціонування.

Рис. 3.1 Адаптивний механізм державного регулювання аграрного виробництва в Україні

Для кількісного виміру ефективності запропонованого адаптивного механізму доцільно використовувати ключові показники у п'яти проєкціях механізму формування цілей державної регуляторної політики. На практиці такі показники дають можливість аналізувати і контролювати зміни макросередовища, використовуючи стратегічні карти та збалансовану систему індикаторів ефективності адаптивного регулювання.

Система індикаторів адаптивності аграрного виробництва дозволяє коригувати стратегію економічного зростання відповідно до заяв, що робиться державою, контролювати напрямок руху та відповідність дій менеджерів. Вона призначена для вирішення нагальної проблеми - подолання розриву між вихідними даними, отриманими з макросередовища та стратегією суб'єктів аграрного виробництва.

Орієнтація на стратегію державного стимулювання аграрного виробництва надає можливість отримувати зворотний зв'язок. Це сприяє неперервному процесу впровадження стратегії та адаптації системи державного регулювання до змін у внутрішньому і зовнішньому середовищі. При визначених цільових параметрах і фактичних результатів виникають відхилення, і з урахуванням цього коригується поточна діяльність аграрного виробництва або критерії досягнення цілей (регуляторний механізм).

Отже, адаптивний механізм державного регулювання об'єднує весь цикл управління: від планування до контролю за показниками ефективності адаптації. Інтегрований механізм адаптивного державного регулювання слід розглядати як систему всеосяжного і взаємопроникного арсеналу управлінських рішень, спрямованих на виконання таких функцій:

- а) збір та моніторинг зовнішньої інформації;
- б) обробка даних і моделювання управлінських впливів;
- в) надання отриманої інформації користувачам.

Впровадження адаптивного механізму в систему управління підвищує передбачуваність результатів аграрного виробництва, сприяє зв'язку між

стратегічними, операційними і фінансовими цілями, робить їх досяжними завдяки державному стимулюванню. Знаючи макроекономічні цілі і їх відносну важливість для реалізації стратегії аграрного виробництва, менеджери можуть вибирати відповідні управлінські інструменти, які дозволяють об'єктивно оцінити можливі компроміси (компенсаторний механізм). При постійній необхідності уникнення й адаптації до екстерналій визначаються критерії прийняття компромісних рішень.

Отже, адаптивний механізм державного регулювання аграрного виробництва дозволяє розширити можливості вимірювання його цілей, оцінювати фактичні результати та контролювати процес прийняття управлінських рішень, що відповідає механізмам державного регулювання.

Оскільки адаптивний механізм державного регулювання передбачає механізм державного регулювання, важливо розуміти необхідність реалізації державної адаптивної стратегії, яка визначається високою динамікою впливу на середовище аграрного виробництва, створює передумови для розробки комплексних адаптивних рішень та дозволяє проводити оперативний моніторинг для прийняття адекватних стратегій економічного зростання аграрного виробництва.

При формуванні основних положень державної адаптивної стратегії розумною вважається така структура, яка системно охоплює всі складові адаптивної здатності аграрного виробництва. Висхідними, або базовими, елементами державної адаптивної стратегії можуть бути наступні:

- сировинна адаптація. Сфера державної підтримки галузі, що розглядає захист сировинних придатків - агровиробників.

- виробнича адаптація. Включає державне сприяння оновленню виробничих фондів, впровадженню інновацій, використанню кваліфікованого кадрового забезпечення.

- інвестиційно-фінансова адаптація. Спрямована на підвищення інвестиційної привабливості, залучення зовнішніх інвестицій, забезпечення фінансової стійкості та рівноваги аграрного виробництва.

- ринкова адаптація. Мета - формування регуляторної цінової політики, що сприяє вільному ціноутворенню та новим ринкам збуту.

Збалансованість цих компонентів гарантує макроекономічні умови для ефективної реалізації державної адаптивної стратегії. Дисбаланс може спричинити кризові явища в аграрному виробництві. У розробці стратегії слід дотримуватися співвідношення поточного стану адаптивної системи з еталонною, збалансованою системою.

Моніторинг функціонального середовища аграрного виробництва важливо проводити не лише суб'єктами підприємництва, а й консолідованими інструментами приватно-державного партнерства, такими як регіональні моніторингові департаменти. Це вимагає від центральних органів влади підтримки місцевих органів та створення спеціалізованих структур.

Економічна доцільність регіональних моніторингових центрів полягає в комплексному підході до моніторингу та врахуванні специфіки конкретної галузі, такої як садівництво. Вони дозволяють реалізувати ситуаційний підхід для підвищення ефективності адаптивного державного регулювання.

Моніторингові департаменти на регіональному рівні прагнуть до більш гнучкого та оперативного реагування на зміни в середовищі, використовуючи розширений адаптивний лаг у прогнозуванні. Це дозволяє аграрним підприємствам значно скоротити час на активацію своєї адаптивності завдяки прискоренню інформаційних потоків.

На практиці, ефективна робота моніторингових департаментів вимагає наявності чітко визначеної системи функцій. Для її створення розглядаються класичні принципи та завдання моніторингу загалом. В економічній літературі виділяються такі основні завдання, як збір інформації та створення

інформаційної бази, розробка методики обробки інформації, формування бази опрацьованої вторинної інформації та відображення результатів у звітах.

Функції регіональних моніторингових департаментів в контексті аграрного виробництва спрямовані на своєчасне відстеження та ідентифікацію організаційно-економічних, фінансових ризиків та відхилень від еталонних параметрів.

Реалізація системи функцій моніторингових департаментів вимагає формулювання принципів, серед яких найбільш важливими є безперервність та періодичність, цільова спрямованість, репрезентативність даних, гнучкість системи, оперативність, надійність, ергатичність, емерджентність, доступність результатів та інноваційність.

Таблиця 3.2 - Характеристика функцій регіональних моніторингових департаментів

Завдання	Функції
Спостереження	систематичний, регулярний збір інформації
Діагностика	своєчасна ідентифікація макроекономічних ризиків та можливої амплітуди їх впливу на аграрне виробництво
Аналіз інформації	графічний аналіз; первинний аналіз; багатовимірний аналіз; встановлення відповідності отриманих результатів та еталонних (розроблених та реалізованих сценаріїв)
Прогнозування за сценаріями розвитку	прогноз змін вимірюваних величин та коефіцієнтів; прогнозування можливого впливу явищ (нестатистичних даних) на коливання підприємницького середовища; розрахунок і прогнозування обсягу ресурсів для покриття ризику; підтримка прийняття оперативних та стратегічних рішень; стрес-тестування використовуваних методик оцінки та прогнозу ризикових позицій
Візуалізація даних	представлення результатів моніторингу у вигляді звітності; формування пропозицій для прийняття оперативних та стратегічних рішень

На практиці створення багатофункціональних моніторингових структур для обслуговування великомасштабних об'єктів спостереження передбачає

чітку взаємодію всіх суб'єктів та підсистем адаптивного механізму державного регулювання.

У висновках і перспективах подальших досліджень можна визнати, що в умовах інтенсивної динаміки зовнішніх процесів найбільш ефективним засобом державного стимулювання активізації аграрного виробництва є адаптивний механізм державного регулювання. Цей механізм ґрунтується на ефективному поєднанні регуляторних механізмів держави та адаптивного управління суб'єктів аграрного виробництва.

Для успішної реалізації композиції адаптивного механізму необхідна збалансована державна адаптивна стратегія та відповідне організаційне забезпечення. Таким чином, висловлено пропозицію про створення регіональних моніторингових департаментів в складі регіональних органів виконавчої влади. Ці департаменти сприятимуть швидкій реалізації основного процесу в адаптивному механізмі державного регулювання - своєчасному інформаційному забезпеченню.

Варто взяти до уваги, що створення таких організаційних структур вимагає комплексного підходу, що включає методичні, наукові, математичні, інформаційні, технічні, програмні, організаційні, кадрові, правові, повні та адекватні аспекти подання інформації. Необхідно мінімізувати ризик помилковості даних і забезпечити належні засоби та алгоритми обробки інформації для задоволення потреб кінцевого користувача.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Кваліфікаційна робота присвячена питанням державного регулювання агропромислового виробництва, зокрема, такій його складовій як державна фінансова підтримка галузі.

1. Агропромисловий комплекс не може обійтись без відповідної державної підтримки, оскільки на виробництво впливає сезонності, залежність від природно-кліматичних умов, диспаритет цін. Метою державного регулювання є формування та реалізація потенціалу забезпечення сталого розвитку аграрного сектору в контексті досягнення економічної та екологічної безпеки держави.

2. Ефективний розвиток сучасного агропромислового комплексу держави практично неможливий без належного державного впливу, особливо через забезпечення фінансової підтримки. Для досягнення цієї мети була схвалена та успішно реалізована Комплексна програма розвитку агропромислового комплексу Львівської області.

3. У 2022 році виробництво валової продукції сільського господарства збільшилося на 11,3 % порівняно з 2020 р. Таким чином, у 2022 р. було вироблено 26,7 млрд. грн. валової продукції сільського господарства, у 2021 році – 25,8 млрд. грн., а у 2020 році – 24,0 млрд. грн.

4. Фінансовий результат до оподаткування сільськогосподарських підприємств у 2022 р. проти 2020 р. зріс у понад 2,5 рази. Понад 81 % сільськогосподарських підприємств здійснювали свою діяльність прибутково.

5. Розглядаючи виконання Комплексної програми підтримки щодо фінансування з державного бюджету, слід відзначити, що загальна сума виділених коштів у 2018-2020 рр. становила 365,4 млн. грн. В розрізі років обсяги фінансування є достатньо пропорційними. У 2018 р. загалом з державного бюджету на фінансування Комплексної програми було виділено 107, млн. грн., у 2019 р. 137,4 млн. грн та 120,5 млн. грн у 2020 р.

Комплексною програмою 2021-2025 рр. змінено порядок та перелік програм фінансової підтримки. Станом на 01.10.23 р. за програмою «Свій сад» профінансовано 8767,0 млн. грн. Кошти спрямовані на створення та розвиток

садівництва, ягідництва та виноградарства Львівської області. Особливістю даної програми є та, що розпорядником коштів по її виступає Мінекономіки.

Мінагрополітики, в свою чергу, є розпорядником коштів за програмою надання кредитів фермерським господарствам. Загалом на 2023 р. передбачено на її фінансування 4444,0 млн. грн. станом на 01.10.23 р. профінансовано 4056,8 млн.грн., тобто 91,3 % від планового значення.

6. Однією з найпопулярніших програм фінансової підтримки була програма спрямована на часткову компенсацію витрат щодо сплати відсотків за кредитами, які залучались сільськогосподарськими підприємствами. З державного бюджету на ці потреби було залучено у 2018 р. – 6,3 млн.грн., у 2019 р. – 9,9 млн.грн. та 39,9 млн.грн. у 2020 р. У 2022-2023 рр. кошти за даною програмою з державного бюджету не виділялись. Частково витрати перебрав регіональний бюджет Львівської області.

7. Протягом 2018-2020 рр. з обласного бюджету Львівської області на фінансування програм розвитку агропромислового комплексу було виділено 46,4 млн. грн., зокрема у 2018 р. – 19,5 млн. грн, у 2019 р. – 16,5 млн. грн. та 10,4 млн. грн у 2020 р. Разом з тим, лише за перші 9 місяців 2023 р. на ці потреби з обласного бюджету було спрямовано 42,7 млн. грн.

8. З метою зниження вартості кредитних ресурсів та полегшення доступу до них, сільськогосподарські товаровиробники Львівської області отримали з обласного бюджету 12,2 млн. грн. протягом 2018-2020 рр. У 2022 р. на ці потреби з обласного бюджету спрямовано 4,1 млн. грн, а станом на 01.10.23 р. – 1,4 млн. грн.

9. У період з 2018 по 2020 роки програма часткової компенсації вартості кредитних ресурсів, фінансована з обласного бюджету Львівської області, була успішно використана для підтримки 133 сільськогосподарських товаровиробників. За цей час вони змогли залучити 181 мільйона гривень кредитних ресурсів.

У 2022 р та протягом перших дев'яти місяців 2023 р. даною формою державної підтримки скористались 52 аграрних підприємства, які залучили 121,8 млн. грн. кредитних ресурсів.

10. Особливо ефективною виявилася програма фінансової підтримки, яка надає пільгові кредити на зворотній основі для реалізації бізнес-планів. У період з 2018 по 2020 роки з обласного бюджету Львівської області на дану програму було спрямовано усього 29,7 мільйона гривень. У 2022-2023 рр. сума фінансування даної програми з обласного бюджету Львівської області в середньому відповідає показникам 2018-2020 рр. У 2022 р. на ці цілі з обласного бюджету було виділено 10 млн. грн, а станом на 1 жовтня 2023 р. – 7,1 млн.грн.

11. З метою здешевлення процесу сертифікації органічного виробництва з обласного бюджету виділялись фінансові ресурси для часткового відшкодування цих витрат. Загальна сума фінансування на цей напрямок підтримки становить 306 тисяч гривень, з яких 111,5 тисяч гривень було виділено у 2019 році, а 194,5 тисяч гривень - у 2020 році. Нажаль практика часткової компенсації вартості сертифікації органічної продукції не знайшла відображення у Комплексній програмі 2021-2025 рр.

З метою підвищення ефективності державної аграрної політики доцільно втілити наступні заходи:

1) слід відійти від застосування регуляторних заходів безпосередньо по відношенню до агропродовольчого сектору до заходів, які спрямовуються на координацію дій на агропродовольчому ринку, враховуючи весь ланцюг створення доданої вартості кінцевого продукту;

2) слід відійти від застарілої системи державної, неконтрольованої підтримки аграрного сектора до загальних принципів регулювання розвитку агропродовольчої сфери з урахуванням циклічного механізму розвитку господарської системи;

3) слід узгоджувати та враховувати вплив важелів державного регулювання розвитку агропродовольчої сфери (податкові, цінові, митні тощо) між собою та відстежувати збалансованість навантаження у питаннях підтримки розвитку агропродовольчої сфері між державою та споживачами кінцевої продукції.

Бібліографічний список

1. Бюджетний кодекс України: Закон України №2456-VI від 08.08.2010р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 30.09.2023 р.).
2. Галанець В.В. Форми та методи державного регулювання агропромислового виробництва. *Право та державне управління*. 2019 р., № 1 (34) том 2. с. 33-39
3. Дурман М. О. Аналіз досвіду реформування адміністративної системи управління зарубіжних країн при переході до нового публічного менеджменту. *Актуальні проблеми державного управління в системі соціального та економічного розвитку українського суспільства*. 2010. №2. С. 53-59.
4. Калетнік Г.М., Шпикуляк О.Г., Пчелянська Г.О. Інститути інфраструктури та ціноутворення у розвитку аграрного ринку: регіональний аспект: монографія. Вінниця: ТОВ «Фірма «Планера», 2012. 324 с.
5. Коденська М.Ю., Єремєєва А.В. Державна підтримка розвитку аграрного сектору економіки. *Економіка АПК*. 2013. № 6. С. 14-21.
6. Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 р.: Розпорядження КМУ № 1437-2015-р від 17 квітня 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1437-2015%D1%80#Text> (дата звернення 11 вересня 2023 р.).
7. Крупка Ю. М. *Аграрне право України*. Навчальний посібник. К.: Університет «Україна», 2006. 160 с http://megalib.com.ua/content/6332_Tema_5_Derjavne_regyluvannya_silskogo_gospodarstva.html
8. Купчишина О.А. Концепт регуляторної політики в економіці аграрного сектору. автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03. Миколаїв, 2019. 25 с.

9. Новичихіна Н.А. Теоретичні аспекти державного регулювання сільського господарства. *Сучасні проблеми науки і освіти*. 2014. № 5. URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=14740>.
10. Огляд державної підтримки в АПК України. Міністерство аграрної політики та продовольства: офіційний вебпортал. 2021. URL: <https://minagro.gov.ua/pidtrimka>
11. Організаційно-економічна модернізація аграрної сфери: наук. доп. / За заг. ред. акад. НААН П. Т. Саблука. К.: ННЦ ІАЕ, 2011. 342 с.
12. Осецький В.Л., Прилуцький А.М. Пріоритетні напрямки державного регулювання аграрного ринку. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: Економіка*. 2013. Вип. 146. С. 56-60.
13. Парамонов П.Ф. Організаційно-економічні проблеми адаптації сільськогосподарських товаровиробників до ринкових умов господарювання. К.: КГАУ, 2002. С. 427-482.
14. Положенцева К.Л. Методологічні основи державного регулювання агропромислового комплексу регіону. [Електронний ресурс]. Режим доступу: - <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/DUTP/2005-2/txts/galuz/05lmaseu.pdf>.
15. Про Державний бюджет України на 2022 рік : Закон України від 02.12.2021 р. № 1928-ІХ. Урядовий кур'єр. № 242.
16. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України № 1877-ІV від 24.06.2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187715#Text> (дата звернення: 11 вересня 2023 р.).
17. Про затвердження Державної програми розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу на 2007-2010 рр: постанова Каб. Міністрів України 26.09.2007 р. № 1181. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1181-2007>.

18. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів: Постанова Кабінету Міністрів України № 300 від 29.04.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/300-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 30.09.2023).

19. Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві: Закон України №400-ХІІ 1990 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/400-12#Text> (дата звернення 11 липня 2023 р.).

20. Пронько Л.М., Кулик Н.М. Напрями реалізації державної підтримки аграрного сектору економіки в ринкових умовах господарювання. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2019. № 1. С. 23-32.

21. Розвиток публічного управління в Україні: теоретичні, методологічні та практичні аспекти: монографія / кол. авт.: Горник В. Г., Кравченко С. О., Бакуменко В. Д. та ін. ; за ред. Горника В. Г., Кравченка С. О. Київ: УкрСІЧ, 2018. 354 с

22. Русанюк В.В. Державне регулювання розвитку підприємництва в аграрному секторі. *Економіка АПК*, 2021, № 1. С. 94-102.

23. Третяк Г.С., Бліщук К.М. Державне регулювання економіки та економічна політика: навч. посіб. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2011. 128 с.

24. Черкаська В. В. Форми та методи державного регулювання розвитку аграрного сектору. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 18. С. 70-73.

25. Шубравська О. В., Молдаван Л. В., Пасхавер Б. Й. Агропродовольчий розвиток України в контексті забезпечення продовольчої безпеки. / за ред. д-ра екон. наук О.В.Шубравської. Київ: ДУ "Ін-т екон. та прогнозів НАН України", 2014. 456 с.

26. <https://www.lv.ukrstat.gov.ua> – офіційний сайт Головного управління статистики у Львівській області

27. <https://loda.gov.ua/structural-unit/17057?categoryId=6539> – офіційний сайт ДАПР ЛОВ(Д)А